

DE VISSER

Donker Johannesburg

Hollands-Afrikaanse Schetsen

DOOR

J. LUB.

Gedrukt en uitgegeven door „HET WESTEN“-Drukkerij, Potchefstroom.

1910.

DONKER JOHANNESBURG.

't Was 'n donkere avond. 'n Scherpe zuidewind dreef 'n grijze mist over de toppen van de onregelmatig gebouwde huizen en wierp stof in de ogen der mensen. Op 't Marktpllein was 't licht genoeg. 't Hotel „Move-on” dat nu stil staat, rookte en verspreide lauwoete geuren, en 't hele schijnsel van de koperen reflektors, achter de petroleum-lampen, deed de koeketers de ogen gemoedelijk toeknippen, als katjes, die 't naar hun zin hebben.

De lantaars van de cabbies lichtten dromerig, doch vormden een lichtstreep, die de flanken der slaperige paarden bescheen. Midden op 't plein stonden de karretjes van de hotsausage verkopers, met kleine walmende koorsteentjes en blinkend koperwerk, verlicht door 'n reusachtige lantaarn.

Uit de winkels scheen ook nog licht, doch, dat telkens verminderde, als de vermoeide bediende, na 'n laatste blik op zijn uitstalling geworpen te hebben, de geleidingen een voor een afsloot. Dan werd 't gordijn langzaam neer getrokken en 'n bescheiden opening gelaten, voor hen, die ook op Zondag niet alle aardse begeerten op zij kunnen zetten.

De grote schijf van de klok op 't postkantoor scheen mat-geel en de wijzers wezen een kwartier over negen. Midden op 't plein stonden 'n paar vrienden afscheid te nemen, die de band der vriendschap diep schenen te voelen. Ze hielden elkander vast en toen de eerste regel hoog uit de lucht dreunde, zongen ze geroerd samen: „don't say good bye!” en 'n nieuwe omhelzing volgde.

Op de plek waar men overdag de schoenpoetsers be-

zig ziet, stond een man met 'n vervaarlike stem te schreeuwen en te gestikuleren, doch niemand nam notitie van hem; 'n paar kaffers stonden zijn volharding te bewonderen en zijn geschreeuw werd tot diep in de rechte straten vernomen. Die man arbeide voor de zending onder Israel, doch 't scheen hem te gaan als „Heemskerk en de zijnen.” Hij rekende de uitslag niet, en telde 't doel alleen. Want op Zaterdagavond zit 't Johannesburgse Israel meestal in 't teater.

't Eentonig getjingel van trem's ging nog steeds door. Kebs ratelden bij tussenpozen af en aan en de voetgangers begonnen zich te haasten. De grote drom, die zich gewoonlijk op die avond in Prichard-sstraat verzamelt en elkander voorbyschuift, verminderde langzaam en in de bars werd het levendiger. Men praatte, lachte of zong mee, als het gewone Zaterdag-avond konsert een van de „catches” van de week gaf. Tussen die drukke mensen zweefden dan de vrouwelijke heilsoldaten, die met 'n onverstoorbare glimlach hun „War Cry” ventten. Ze letten niet op de ruwe of fijne opmerkingen hier en daar gemaakt, en werden niet boos als 'n half aangeschotene „a kiss in the bargain for next time” besprak. 'n Bescheiden „dank u”, was 't enige dat over hun lippen kwam, en 'n zekere soort van niet te verklaren eerbied behoedde hen tegen ruwe bejegening.

't Werd buiten stiller. Verweg hoorde men 't onafgebroken geraas der stampers en 't plotseling schel geluid van 'n poliesfluitje, dat 'n ogenblik beweging in de straat teweeg bracht. Behalve op het marktplein heerste er duisternis rondom. Wel scheen er licht in de donkere straten, doch 't was onzeker, daar het stof van de dag de balonnen der lampjes grijs gemaakt had. De nauwe Foxstraat geleek op een wijde steeg, donker en eenzaam, 'n plek waar mensen u tegemoetkomen met de hand aan de greep van hun revolver of zwaaiend met hun wandel-

stok. Het enige deel van die straat, dat des avonds licht is, is de wijde ruimte om de „charge-office” het voorlo-
pig tehuis voor hen, die werkelijk of vermeend zich heb-
ben vergrepen tegen de wet en die daar gebracht worden
door „bobby” en zijn gekleurde trawanten.

De grote wijde deur van dat gebouw staat altijd
open, en evenals in het bekende Sankey liedje, komt er
tenminste des avonds steeds 'n licht stralen, doch het is
niet 'n teken van vreugde en gejubel.

De brede trap voert u naar de eigelijke kamer van
beschuldiging, die ook altijd open is. Daar ligt op de
toonbank het boek der beschuldigingen, dat met 'n on-
verstoorbare kalmte gevuld wordt. Daar staat de gevrees-
de sergeant, die de klachten aanhoort en soms beslist, of
de beschuldigde daar nachtlogies zal verleend worden,
dan of hij op losse gronden die hoge trappen is opge-
sleurd. Daar ziet ge de beschonkene staan in de greep
van 'n paar forse Zoeloes, die onbeweeglik hun klacht
uitbrengen in streng militaire vorm.

Stijf rechtop, het kepje tegen hun oor geplakt en de
witte broek om hun dijen alsof die erop geplakt was,
houden ze hun prooi in twee sterke vuisten.

De sergeant, gewoon aan die dingen, draait aan zijn
puntige knevel en vraagt onverschillig:

„What's the charge?”

„Drunk, Sir.”

„Disorderly?”

„No Sir, he lay in the street, sir!”

„Did he come with you?”

„No, sir, we pull him.”

Een kaartje wordt in de zak van de ongelukkige ge-
stoken, waarop zijn naam, of daar die vaak niet uit te
vinden is, zijn nummer geschreven staat en 't bedrag geld
dat hij bij zich draagt. Dan wordt hij weggebracht door
'n groot ijzeren hek, dat toegang geeft tot 'n wenteltrap

die voert naar de cellen. Het is misschien kinderachtig, doch ik kon niet helpen dat ik, toen ik voor 't eerst die trap onder geleide van 'n vriend afdaalde, 'n kippevelig gevoel kreeg. En menigeen heeft al 'n nacht in dat gebouw doorgebracht, terwijl men de volgende dag uitvond dat 't eenvoudig „'n vergissing” was.

Een korpulente poliesman, misschien om zijn omvang wel voor lichte arbeid gebruikt, strekte zich terstond in positie en ging ons voor in de lange gang, tussen de dikke muren, waarvan de eentonigheid slechts wordt afgebroken door dikke ijzeren deuren op regelmatige afstanden. Kleine elektrische lampjes verlichten hier en daar de rechte streep voor ons.

„En nu” zei mijn geleider „zal ik je enige typen laten zien, die je misschien belang zullen inboezemen, en om maar vlak bij huis te beginnen, zal ik je een landsman voorstellen.” Voor ik nog iets in het midden kon brengen, werd de deur van No. 38 geopend en glansde plotseling een lampje tegen de zolder van de cel. Op de grond zat Jan, 'n eerzaam burger, die al voor twintig jaren Transvaal zijn woonplaats gemaakt had en al reeds tien jaren het eerbaar werk van timmerman had uitgeoefend. De omgang met Britse werklieden had op zijn Amsterdams dialect nog maar weinig invloed uitgeoefend, daar hij nog steeds de oude veste tot eer zou strekken, wat de zuiverheid van zijn taal betrof. Diezelfde middag had hij na wat geld gebeurd te hebben eens 'n beetje „zich geamuseerd” en nu was hij al reeds 'n paar uur onder dat gastvrije dak wegens dronkenschap. Het gezicht van Jan te beschrijven, die half duizelig van de vaste slaap overeind ging zitten, zou onmogelijk zijn. Met ogen zo groot als de spreekwoordelijke tafelborden, staarde hij ons aan, de vuisten door die organen wrijvend en weer opkijkend, zei hij: „Wat mot jullui?”

„Stand on your legs!” klonk 't bevel, en hij stond op zijn benen.

„Can you stand on one?“ „Wat zeit ie?“ vroeg Jan en toen ik hem vertelde, dat hij gevraagd werd op één been te staan, zei hij: „O, jawel op twee“, maar toch verroerde hij zich niet, toen hij plechtig 'n ooievaars houding aannam.

„Can you hop?“ en toen weer deze vraag vertaald was, hinkte de man met 'n ernstig gelaat over de gladde stenen, dat de lachlust ons bijna te veel werd.

Hij werd ontslagen met 'n waarschuwing, doch 't bericht dat zijn vrouw hem boven wachtte, ontzuochterde hem geheel en met 'n „dankje wel meheer“ werd het hek voor hem ontsloten.

We gingen verder de lange gang in, die uitkomt in de kamer van een bewaker. Daar naast was 'n cel met het opschrift: „Drunk and disorderly“. Toen de deur open ging zagen we twee mannen in die grote ruimte (want de cellen zijn ruime vertrekken). Onder het schemerachtig licht, dat van boven uit 't kleine lampje scheen lag 'n man te slapen met 'n bebloed gezicht. Zijn vriend, 'n klein kereltje, stond met kromme kniën en 'n echte dronkemans glimlach, zijn armen te zwaaien, schijnbaar zoekend naar zijn lotgenoot. Hij was net gekleed, doch ook zijn gelaat was in aanraking geweest met de straatstenen.

„Wat heb jullie uitgevoerd?“ luidde de vraag, doch toen de kleine kerel ons wilde uitleggen, hoe ze daar gekomen waren, duurde het zo lang voordat hij een woord gesproken had, dat de deur maar gesloten werd zonder hem verder te horen.

Ziezo, zei mijn vriend, dat is genoeg in die „lijn.“ Nu gaan we 'n ander „genre“ zien. „I'll show you a gentleman first“. Diefstal was de aanklacht. Toen de deur open en 't lampje aan ging, stond er vlak voor ons 'n meneer in 'n nette „evening-dress.“ Hij had zijn handen overschillig in zijn zakken en zag er uit, als iemand die in 'n wandeling door zijn kamer gestoord wordt.

„Ik heb jou hier eerder gezien,” zei mijn geleider, en kalm klonk het antwoord: „Yes, I've been here before.” En toen hij nog op 'n paar vragen geantwoord had, zei hij heel bedaard, zich ontkledend, „als de heren er niets tegen hebben, zal ik wat gaan slapen.” Glimlachend sloot mijn vriend de deur en vroeg: „'n Mooie jongen, hé?”

Uit de cel daarnaast hoorden we iemand zacht zingen, niet zonder melodie, doch 't klonk zo vreemd in die omgeving.

„Well here is a case for you” zei mijn geleider, toen de agent plichtmatig terug trad, na de deur ontsloten te hebben. Op de grond in het midden van de cel, zat op zijn ene bruine deken, 'n oud mannetje. Hij droeg de kleding van 'n bedelaar en zag er erg haveloos uit. Zijn grijze haren en korte baard waren verward en zijn kleine oogjes glinsterden onder de korte wenkbrouwen, die hij hoog optrok, toen hij ons zag binnen komen. Zodra hij ons goed bekeken had, begon hij te vragen, waaraan hij de eer van 't bezoek te danken had. Hij zei, dat hij juist bezig was 'n opera in te studeren, daar ze hem gevraagd hadden de volgende avond te komen zingen en hij verwachtte een zeer grote opkomst. Het enige, wat hem hinderde, was, dat hij nog geen geschikte zaal had kunnen vinden om al die mensen te bergen. „And” voegde hij er in beschaafd Engels aan toe, „I must thank you, gentlemen, for giving me the opportunity of having a quiet place to rehearse, really the streets are too noisy,”

„Wenn ich so sasz bei einem Gelag

Wo mancher sich beruhmen mag”, enz.

Er was iets komies en toch weer zoveel treurigs in die oude verschijning, dat ik niet wist, of ik lachen of schreien zou, en toen we de deur achter ons gesloten hadden, vroeg ik: „Is hij van zijn verstand?” „Ken je hem niet?” was de wedervraag. „Dat is baron Zegelstein, 'n echte hoor, maar hij heeft nu nog maar alleen de titel.

Hij heeft in zijn jeugd de boel bedorven, door op 't toneel te gaan en nu verbeeldt hij zich nog immer 'n groot zanger te zijn. Hij is opgepakt wegens straatloperij en we bergen hem zo nu en dan maar eens op, als hij 't de lui al te lastig maakt. Een „zaak” maken we er natuurlijk niet van.”

„Hij is 'n beetje „deurmakaar” maar niet zo gek als hij lijkt. Het zou me volstrekt niet verwonderen als hij je een van die dagen aanspreekt, want hij heeft je goed opgenomen. Hij zag wel, dat je verstond wat hij zong, en nu zal hij je zeker zijn levensgeschiedenis willen vertellen, wat zo ongeveer op een halve kroon en twee drinks komt. Blijft maar uit zijn pad. Deze deur,” vervolgde mijn vriend, 'n andere cel voorbij gaande, „zullen we maar niet open doen, die kerel is lastig. Hij heeft me eens de kleren van 't lijf gescheurd, toen hij hier was. 'n Nacht rust zal hem goed doen.”

En zo ging het door. Een kaartje trof mijn aandacht en op mijn verzoek opende hij de deur. In de verste hoek van de cel lag iemand op 'n kleine hoop kleren samengerold, gerust te slapen. Hij werd gewekt en stond terstond recht voor ons. Toen hij mij zag, draaide hij zijn hoofd om. 't Was 'n jongen van ongeveer 19 jaar, 'n jongen wiens geschiedenis ik kende, een lange lijdensgeschiedenis, van zijn geboorte tot die dag. „Drankverkoop”, was de beschuldiging. Ik zei niets, maar toen we de cel verlieten, zei mijn vriend: „He seems to know you.” „Ja”, zei ik, „he is one of my old pupils.” „Not much credit to you, old chap,” zei mijn geleider, me op de schouder kloppend. Ik was stil geworden en wilde reeds de trap weer op gaan, toen hij mijn arm vast hield en zei: „We zijn nu toch hier, je moet eerst nog de „dames” afdeling zien.”

De damesafdeling is aan de linkerzijde van de trap. De vrouwelijke bewaarster ging ons voor. Men zou al spoedig geneigd zijn in zulk 'n persoon zich 'n grote

zware vrouw voor te stellen, met harde gelaatstrekken en iets zeer manneliks in haar voorkomen. Deze vrouw was eerder klein dan groot, had 'n vriendelik rond gelaat en droeg 't eenvoudig kleet van 'n ziekenverpleegster, werkelijk 'n zeer gepast kleet. Ze had jaren dit werk al verricht, opende de cellen alsof ze een kast met linnen-goed opende, niet met dat gewichtige gezicht van onze vorige helper.

In de cellen voor kleurlingen, zijn houten banken langs de muur geplaatst, die als rustplaats kunnen dienen. In de eerst geopend lag 'n kaffermeid, meer dier dan mens, zwaar beschonken. In de volgende lagen zeven kleurlingvrouwen, waarvan twee met hun zuigelingen. De vrouwen lichtten slechts even 't kroezige hoofd op, maar gingen toen weer rustig slapen. „Wat hebben die nu uitgevoerd?” vroeg ik verwonderd.

„Allemaal gevonden in 't bezit van drank” was 't antwoord. „Maar wat maken die kleine stumpers dan hier?” vroeg ik weer. „O, die nemen ze mee om de verdenking van zich af te leiden, maar we kennen ze al.”

De afdeling blanke vrouwen was leeg op één cel na. Daar bevond zich Sara Samkowitz, beschuldigd van drankverkoop en nog iets. Ook was Sara, volgens de verpleegster, die 'n Duitse was, een weinig aangeheiterd, 't welk bleek toen de deur open ging. Ze lag op 'n bed, maar ze ging dadelik overeind zitten. Haar haren hingen los om haar hoofd en haar kleren waren aan flarden. Wat ze zei, kan ik u niet mededelen, 't was ingeval geen goed Engels! „Isn't she a beauty?” vroeg mijn vriend, toen de deur weer gesloten werd. Ik zei eerst niets, doch toen we weer de trap op zouden gaan, vroeg ik hem: „Walgt 't je niet, zo dag in dag uit met dat soort mensen te doen hebben?” „Kijk”, zei hij, „dat is nu zo! In de eerste plaats is 't ons werk ze in handen te krijgen. Als wij ze dan, met veel moeite soms, te pakken hebben, wel, dan beschouw ik ze

zoals 'n dokter zijn pasienten bekijkt. Is er een dronken, wel dan heeft die in mijn ogen 'n verkoudheid. Heeft er een gestolen, dan heeft die b.v. koorts, die afhangt van de grootte van zijn misdaad, en zo voort, you know?"

„Maar je kunt toch zo weinig doen om die dingen te voorkomen” zei ik. 't Hek werd juist weer voor ons ontsloten, toen mijn vriend antwoordde, „trek nu je jas maar aan, dan zal ik je op 'n plek brengen, waar daaraan veel gedaan wordt, waar beste vrienden van de politie wonen.”

De klok sloeg juist elf slagen, toen we voorafgegaan en gevolgd door 'n detektief 't donkere Marshallstown in stapten op weg naar 't reddingshuis van het Leger des Heils.

Dansende flikkerlichtjes, tegen 'n woest jagende hemel; grauwe nevelvlekken zich voortspoedend en gevolgd door rechte wolkrookstrepen uit schimmige mijnschoorstenen; lange dunne stofzuilen, opstijgend als de boze fee uit sprookjes en dan weer verspreidend in een vale mist. De wind loeide niet, hij gromde en bonkte tegen losse deuren en vensters en schudde oude schuttingen, dat de dunne palen kraakten en kreunden. Hij jaagde over de stad en dreef het witte mijnsand langs de toppen der hoge bulten, dat het glinsterde in het vage licht als 'n reusachtige glimworm. Over het randje, waar zijn kracht gebroken werd, verspreidde hij zich in de brede straten, doch daarbuiten stonden nog de lange boomrijen diep te buigen voor zijn kracht. Hier in de stad had hij zijn macht verloren, doch wierp alleen nijdig zand op en deed de kaffers, die nog in open jaarden bij elkander zaten, zich de ogen wrijven. Ze schreeuwden hard om elkander te verstaan, gewikkeld in hunne bonte dekens, elkander vertellend met hartstochtelik handgebaar. 't Opvlammend kolen vuur uit komfoor verlichtte bij wijlen hun donkere gezichten, die temidden van 't duister niets anders waren dan zwarte plekken met 'n vonkje ertegen: 't gloeiend sigaretten eindje.

Door deze grijze stofnevel schenen de tramlichtjes dof en onzeker. 't Gerinkel van die voertuigen stierf gauw weer weg en 't knersend wielgeschuur langs de straathoecken was dubbel hard. Ook was 't altijd sombere Maarshalltown donkerder dan ooit en de opgegraven straten met aarden wallen aan weerszijden geleken zoveel loopgraven. Hier en daar flikkerde een vetlamp met rosachtig licht en wolkte de zware damp benauwend over de straten. 't Bloedrode vlammetje danste op en neer en op kleine afstanden verlichtte het de gore huizengroepen, waarlangs kaffers zonder pas of chinezen zonder naam behoedzaam voort slopen. In de meeste huizen, was 't donker, doch hier en daar scheen 'n flauw licht door 'n groezelig, en danste 'n stoelleuning heen en weer, of gleeed 'n mensenschaduw voorbij. Nog steeds woei 't stof op en ondanks het late uur verstikte 't de adem bijna in die bedompte straten.

Het „Salvation-Army Shelter” was even donker en scheen bij het 't licht van 'n elektrische toorts 'n oude kapel met zijn kleine gotiese deurtjes. Er was 'n lantaarn boven de grote ingang, doch 't licht was uitgewaaid, en in 't „kantoortje” waar de zwervers hun kaartje voor de nacht bekomen, brandde een schemerachtig licht uit 'n oude hanglamp.

De grote slaapzaal was nog bijna leeg en 't flauwe schijnsel uit de ene grote lamp in het midden der zaal, witte de blinten daarboven en maakte de enkele gezichten spookachtig op 't heldere laken. Kleine rookwolkjes stegen op uit enkele bedden en 't kreunend snorken verbrak de stilte bij pozen.

Oude Gurt, 'n habitue in dit huis, had zich nog eens omgedraaid, en met 'n kennisblik al de bedden rondgeschouwd, om te zien, of al zijn vrienden present waren, en teleurgesteld zocht hij in zijn broekzak naar de laatste kruimels tabak. Gurt was eigenlijk Gert Human, doch men kende hem daar als Gurt en hij kende zichzelf niet anders.

Als hij sober was—en dit was hij altijd als hij geen geld had,—vertelde hij, dat hij 'n voortrekkerszoon was, die 't land had schoon gemaakt, en kon hij zijn mederusters olifanten en leeuwen voorschilderen in strevende houding, dat ze hem bewonderden. In 'n staat van beneveling, was hij „a true Britisher”, en had hij gestreden „for Queen en country”. Waar hij vandaan kwam wist niemand, doch hij had zich laten bekeren op 'n avond toen hij 't hard nodig had, en was na enige tijd druk in 't openbaar opgetreden te zijn, weer teruggekeerd naar de oude paden. Beterschap had hij al honderd maal beloofd en altijd weer was die gastvrije deur voor hem ontsloten. Dat bed was hij als 't zijne beginnen te beschouwen en dat huis had hij gehoord, om er in te slapen en zijn maal te gebruiken. Zijn kleine kop met 't korte borstelige haar stak nu even uit boven het donker rood van zijn deken. Hij moest wachten, dat zijn maat kwam, want die zou wel 'n vuurhoutje mee brengen. Zijn kleine zwarte oogjes knipten tegen 't licht van de grote lamp schuins boven hem, en hij peinsde over de verrichtingen van gisteren. 't Was tussen hem en zijn vrind afgesproken, ze zouden naar die nieuwe kerk gaan, waar ze de mensen gezond baden. Hij zou 'n toespraak houden, zoals hij dat vroeger gedaan had in zijn eerste „heilsdagen” en dan zou er altijd wel iets afvallen dacht hij. Maar dat was 'n teleurstelling gebleken. Hij had gesproken en de broeders hadden hem het aandacht gehoord, doch toen hij gezinspeeld had op wereldse goederen, werd hem gezegd, dat zij daar niet over konden beschikken en hij was met 'n „demmit” uit de kerk gelopen. Toen waren ze samen aan de deur van 'n andere kerk gaan staan en hadden, zonder dat de politiemann het merkte, om 'n paar shillings gebedeld en waren daarmee naar 'n kaffereethuis gegaan om „langs omwegen” 'n dop te kopen. Hij was zijn maat kwijt geraakt en nog half sober weer terug gekeerd in 't huis,

waar hij om zijn jaren niet werd afgewezen. En 's avonds hield hij zich altijd erg mak, want meestal kwam er lui van de polies en ofschoon ze alles wisten, werd in dat huis toch iemand „weg gegeven” want ze kenden iedereen, en als zij hem maar beschermden was hij „allright”. 't Werd langzamerhand voller in die grote kamer. Vermoeide mensen, gedaan van 't zorgen, legden zich geruisloos neder en bedekten het gelaat met een deken. Werkelozen met zeker gevoel van morgen avond daar weer te komen zonder iets te hebben verdiend. Mensen, die arbeiden in de opgegraven straten en voor het karig loon niets beters wisten, dan, wat een hunner eigenaardig uitdrukte: „The old home”. In 'n verre hoek lag stil 'n jonge man, 't echte type van zovelen die bekende marktventers, dich zich presenteren als Grieken en Britse onderdanen, doch die bij de politie zijn aangeschreven als „verdacht”. Hij sliep gerust en men zou hem als het toonbeeld van onschuld hebben aangezien, maar er waren die avond enkele onbekenden om 't huisje in Ministraat gezien en nu had hij het wijzer gevonden, om schuiling te zoeken in dat huis, waar geen hulpeloze wordt afgewezen, zonder te vermoeden, dat zijn geschiedenis op nog geen jaard afstand van hem verteld werd. Want als er een kans is, wordt die kans gegeven, en de man wist niet, dat hij daar van zijn bed had kunnen worden opgebracht naar 'n minder aangenaam nachtverblijf. In 'n andere meer 'n verre hoek, lag 'n man met zeer kortafgesneden haren, zijn rug naar ons toegekeerd, doch wij konden de vingers zenuwachtig zien bewegen op de bonte deken. Toen wij ons 'n eindje verwijderd hadden, vertelde de huisbewaarder, dat die man daar des morgens vroeg gekomen was uit de gevangenis. Hij werd verwacht, want 'n goed ontbijt stond voor hem klaar en met 'n woord van troost was hij diezelfde morgen uitgegaan, om te proberen werk te zoeken, iets dat maar zelden gelukte.

Toch keerde hij 's avonds daar weer terug om zijn bed op te zoeken, en nog steeds stond dat voor hem klaar. „You see” zei de huisbewaarder naïef, „we do grudge the police their customers” en toen wij weer buiten waren vertelde me mijn geleider, dat verschillende ontslagen gevangenen door het heilsleger werden opgenomen en goed verzorgd. 's Morgens heel vroeg, kwam ze zo iemand halen en gaven hem voedsel en onderdak. Vaak werd door familie voor de ongelukkige de eerste hulp vergoed en bleef hij daar enige tijd, waarna er voor hem op een andere plaats werk werd gezocht.

Maar zeer vaak blijft iemand dagen tot last van die mensen, die met zoveel opoffering zich de zaak dier armen aantrekken.

Toen wij buiten kwamen, was de wind gaan liggen, doch het was pik donker en had niet de toorts van twee detektiefs ons voorgelicht, we hadden zeker onze tocht niet kunnen voortzetten tussen al die gaten en bulten, daar slechts hier en daar 'n vaag licht scheen uit 'n oud vensterkozijn.

„They'll kill you here for sixpence,” klonk het be-
moedigend aan mijn zij, doch ik had geen tijd daarop te letten, want plotseling greep een onzer geleiders 'n kaffer aan, die recht op ons af was gekomen. Hij bleek echter tot de speurpolitie te horen en informeerde ons omtrent 'n opium hol, dat op dat ogenblik in het volle genot deelde van onder de bescherming te staan van de politie. Men vangt slechts dieven met dieven. Sommige oosterlingen hebben het recht opium te roken in zekere huizen, omdat de dokter dit nodig keurt voor hun gezondheid en omdat de politie het nodig keurt voor het welzijn van het algemeen.

De buurt was 'n verzameling van oude krotten, 'n uitgezochte plek voor misdadigers. Voor de ingang van 'n stenen gang stond 'n Chinees, de handen in de zakken, blijkbaar dienstdoende als schildwacht. Toen hij ons hoorde ging hij naar binnen en wilde blijkbaar verslag

doen van onze komst, doch de verzekering, van de detektief, die luidde: „Its allright Charly” deed hem stilstaan en wij betraden de gang, die naar 'n tamelijk grote binnenplaats leidde.

Door 'n deur achter 'n trap kwam de benauwende opium lucht ons al tegen en achter in de gang van dat huis brandde een klein walmend petroleum lampje. In 'n kamer links was het vertrek waar het verboden kruid vergift genoten werd. De kamer was vierkant en niet meer dan 12 voet in afmeting. Er lagen ongeveer zestien Chinezen op rustbanken uitgestrekt, en tussen elke twee rustbanken stond 'n klein tafeltje met 'n lichtje, dat dient om de pijp aan te steken. Een lag op zijn rug met de ogen half open, schijnbaar in grote verrukking. Een ander las half in slaap zijn kriebeltjes van 'n rol papier. 'n Paar vrienden speelden 'n spel kaart, waarbij veel gewonnen of verloren kon worden en waarover misschien later 'n moord kon gebeuren, als het gewonnene niet op tijd betaald werd.

We herinneren ons allen uit onze jeugd de plaatjes van opium rokers en een daarvan uit 'n bekend aardrijkskundig boek, stond me nog levendig voor de geest toen ik dat hol binnentrad. Het had me als jongen altijd zo griesselig gemaakt. Die man daar op die balee half uitgedroogd, met die diepliggende ogen en die knokelige ledematen, en ook nu verwachtte ik niets te zien, dan 'n rij halve of hele geraamten. Doch hierin was ik teleurgesteld. Er was niet een dier rokers, die ook slechts mager genoemd kon worden en de meesten waren eerder korpulent, dan het tegenovergestelde. 't Vieze werk van zijn pijp te vullen zal ik hier maar niet beschrijven, doch wat de meeste verbazing wekt is de korte vreugde, die er van genoten wordt. Slechts een haal uit het wijde mondstuk, terwijl de kop van de pijp, die bijna halverwege de steel zit boven het lampje gehouden werd, vormde het ganse genoegen van roken. Het vel gele gelaat glom van

evredenheid, terwijl de pijp aan 'n vriend overhandigd werd en behachelik sterkte de man zich op zijn rustbank uit. Hij was 'n groot roker. Tien of soms dertien pijpen kon hij gebruiken zonder dat hij iets voelde. Het was goed voor zijn gezondheid en daarom toonde hij ons 't permit van de dokter en vertelde dat al die lui daar permitten hadden, om uit te vinden of ons bezoek soms ook bijbedoeling had. Hierover werd hij echter gerustgesteld en de „Manager” liet ons zelf uit in de frisse buitenlucht, die goed deed na zoveel verschillende geuren.

In diezelfde buurt woonde Mr. Raboniwitch, de uitdrager, wiens winkel nacht en dag open was voor 't ontvangen van gestolen goed. Daar waren kamertjes slecht verlicht, bewoond door blanke en gekleurde vrouwen, de hollen der prostitutie.

In 'n kamer mij aangewezen, achter 'n vuil beddelaken zagen we de schaduwen van mannekoppen, die waarschijnlijk moord en diefstal beraamden, doch ofschoon hun namen en hun daden in 't zwarte boek stonden konden ze niet gevat worden, omdat ze 't eerst moesten doen en 't eerst bewezen moest worden, dat zij 't gedaan hadden, want dat zijn de wetten die schijnbaar streng doch, o, zo moeilijk uitgevoerd kunnen worden.

We gingen terug naar de „charge office” langs 'n meer begane weg. Alles was nu stil. Slechts nu en dan klonk 't gillen van 'n lokomotief ver weg, en rolde een late cab over de weg. De mijnstampers dreunden dof ver weg achter de gruize bulten, maar alles scheen te slapen toen we weer het hoge stoep opklommen. Daar was men nog druk bezig. 'n Man werd ingebracht, die zijn vierjarig dochtertje bont en blauw geschopt had, en 'n dronken vrouw stond waggelend tegen de muur. Ik nam afscheid en was blij 'n rijtuig te vinden, dat me de rug deed toekeren voor die avond aan het

DONKER JOHANNESBURG.

'N VERGETE VOORTREKKER.

„Ja mijn kind, dit moet, dit moet! Die weg lê reg voor mij, ik kan mos nie anders! Jij wil tog nie hê nie, dat ik gaan bédél, of al die mense hier in die land onse armoede gaan vertel nie? Dit sal ik nooit doen nie, nooit!”

En oom Petrus set die koppie koffie weer neer en bevestig sijn mening deur met die hand op die klein tafel te slaan, so dat die ou ding kraak. Die hand is mager, ewe mager als die arm en die hele ligaam. Die gesig met die mooi grijse baard is ingeval, maar die trekke toon duidelik, dat oom Petrus een dag 'n mooi jong kerl moet gewees het. Ook is die voorhoofd hoog en die trekke suiwer, maar die rimpels diep. Helder kijk hij nog uit sijn blouwe oge naar sijn kind, wat teen hom oor sit met tranen op die wange. Dit is sijn oudste dogter, die enigste en alles wat hij nog oor het van sijn huisgesin. Haar eerste man sijn naam is verskéne op die lijs van gesneuwelde, en sijn ligaam is begrawe met die van baing andere ergens in Natal. Kinders het sijn nie, en daarvoor is sijn nou dankbaar, want dit is swaar om te leef soos sijn nou is. Sijn was een dag 'n mooi nooi gewees, dog die sorge het haar skoonheid verniel. Sijn lijk amper twee maal so oud als sijn is. Haar tweede huwelik was nie van die gelukkigste nie, en haar man is weg, op 'n tog soos hij gesê het, maar dit is nou al 'n jaar gelede en nog het sijn niks van hom gehoor nie. En nou is die moeilikheid voor die deur. Die laaste verband op die plaats in die Vrijstaat is klaar en 'n week gelede het oom Petrus afgereken met sijn wetsagent. 'n Paar pond is daarvan oorgebly en nou het hij 'n plan gemaak met een van sijn vriende om, aan die werk te kom

en dit het hij klaar gekrij. Hij kan begin in die mijn om te leer en oor 'n paar maande sal hij die sertifikaat kan krij om als mijner te werk en goed geld te verdien. Lenie was almeléwe 'n verstandige kind gewees en daar was nooit 'n gedagte in haar hoofd opgekóm, om haar vader teen te spreek, maar die morre het dit swaar gegaan. Sij het opgestaan, nie so seer teen haar vader, maar wel teen die omstandighede, die hom, 'n man van oor die vijftig jaar, dwing om werk te soek in die mijne. Sij 't al die dage van ouds met haar vader bepraat en nie opgemerk hoe sij juis die diepste smart in die ou man sijn hart het opgewek. „Hoe's dit mogelijk, dat hij, die vroeger niks met die spul wou te doen gehad het nie, die almelewe gepraat het van die goud, als 'n vloek op die land; hoe is dit mogelijk dat hij sig kan verneder, om self in die aarde af te daal om die goud te grawe, wat hij als 'n vloek het beskou?”

Sij het met tranen in die oge die ou man herinner aan die dage, toen haar moeder nog geleef het en hom die lewe op die plaas weer voorgeskilder. Wat sou ma gesê het als sij wis, dat haar man sig so sou verlaag, om so met die sneese en kaffers te boer en orders te ontvang van 'n klomp mense, wat hij nie in sijn huis sou ontvang het nie? Dit was 'n vreeslike strijd gewees vir die ou man. Hij het elke woord gevoel als 'n sweepslag en tranen het in sijn oge gespring, maar hij het sijn plig geweet.

„Mijn kind,” het hij gesê, „jou woorde is skerp als 'n mes, en ik weet, dat jij dit goed meen, maar, als jou ma nog geleef het sou sij mij gelijk gegee het. Mijn plig is, jou te help. Was ik alleen ik sou die hongerdood kan sterf, maar nou moet ik sorg. Wat word van jou? Wie sorg vir jou? Jou trouwerij met die”...en toen is Lenie hom in die rede geval en het gesmeek om tog nie verwijs te hoor nie, en haar vader het sig weer gou gou goed gehou en met die vuis op die tafel geslaan en gesê, hij sal vir haar sorg, dit moet!

Toen oom Petrus die aand gaan slaap, het hij op die kooi heen en weer gerol, maar slaap kon hij nie. Hij weet, dit sal vir hom moeilik wees om te werk en die gedagte aan vroegere gelukkige dage het hom amper te veel geworde, maar daar is gen andere plan. Hij moet en hij wil!

Die volgende aand loop oom Petrus die pad langs, wat naar die mijn toe gaan. Hij het sijn blik keteltjie bij hom en die brood draag hij in 'n sakkie. Hij moet nog amper 'n half uur loop en voor hom uit sien hij die rook, swarte strepe maak teen die heldere lug. En waar hij kijk strek sig die donkere streep uit en bevuil die kleur, waarnaar hij so dikwels gesien het in die dage, toen hij terug gekom het van die vee op sijn plaas en toen hij so rustig op sijn ponie kon sit en die wijde, wijde vlakke beskou en verweg die donkere koppies in 'n wasige mis. Hier en daar begin die liggies te flinker, eers onseker, maar hoe nader hij kom skijn dit helderder, en kijk hul deur die naderende donkerte.

Veel tijd is daar nie om oor die verlede na te denk, want hij is bij die hek, voor hij dit weet, en die groot kaffer kijk hom aan met verwondering. Die ou baas lijk mos nog so fluks al is die hare amper grijs en die gesig vol rimpels. Oom Petrus gaan naar die kantoor, waar hulle weet, dat hij sal kom en hij krij sijn kaart. Hij gaan naar die groot kamer waar hij hom moet aantrek vir die werk onderkant. Daar staan twaalf grote kaste met klere en 'n paar skoene met sware spijkers daaronder.

Die mense kijk naar hom, maar hij neem gen notisie van hulle opmerkings nie. Daar is ook maar min tijd, want die spul is besig sig heeltemaal uit te trek en andere klere te vat. Oom Petrus voel skaam, maar als daar gen mens iets van skijn te denk, verwissel hij ook sijn goed en hulle is klaar. Die man, wat hom sal help is 'n vriendelike Engelsman, en hij gaan hom voor naar die „shaft" en praat met hom.

Hij sê vir oom Petrus om sig maar in die middel van die lift te begeef en sig vast te hou aan hom, daar die eerste sensasie 'n bietjie wonderlik is vir mense, wat nog nooit in 'n mijn afgedaal het nie. Die lift vul sig gou-gou en toen die ou baas nog wil rond kijk na die skerpe ligte, wat aan alle kante skijn, begin die ding te daal met steeds grotere snelheid. Hij kniip die arm van sijn vriend amper blou, maar die het dit gesien en lag. Die ou voel baing sleg en in sijn gedagte kom 'n teks van die ingewande der aarde, maar voor hij regreg siek wil worde is hul al onderkant. Hij vrijwe sijn oge en voel dat iemand hom uit die plek tussen al die mense uittrek en daar staan hij. Hij volg die geleider als in 'n droom en gaan langs gange en tunnels waar hij hom moet buig en amper kruip. Daar word hom gesê om 'n ogenblik te wag en nou is hij alleen, alleen „in die skoot der aarde” soos hij bij hom self denk. Hij kan nou mooi sien, en bemerk hoe hier en daar 'n langstert langs hom sluip en sonder dat hij dit wil, kijk hij of daar nie 'n stuk ijster nabij lig, als hul hom altemit wil aan val, maar die goed gaan vlug verbij en neem gen notisie van hom nie. Hij hoor hoe die boor masiens begin te brom en hij ruik al die stof. Toen die baas bij hom kom sê hij, dat hij hom moet volg, en hulle gaan ook 'n tunneltjie in, wat daar nabij is.

'n Klompie kaffers volg hulle en al gou is die plek daar, waar die werk sal aanvang. Die masiene word in die regte rigting geset en die buis vas gemaak en daar begin die ding te draai, die stof vlieg om hul heen en 'n kaffer gooi met 'n koppie 'n bietjie water op die boorgat, om die stof te verminder. Maar dit help nie veul nie en die ou toes sig amper aan stukken, maar die baas sê hom, dat dit almelewe die geval is, als jij die eerste keer die werk moet doen.

Met alle aandag luister hij en kijk hij toe en die baas begin plesier in hom te krij, want dit gebeur nie veel, dat

mense belangstel in hulle werk daar onderkant. Hij vertel hom die formasie van die goud is daar in die rotse en klippe en sê hom hoe die masien behoort geplaas te word en met aandag luister die ou man.

Alleen die stof pla hom baing maar hij hou moed. En al gou vra hij om nou self die masien te set en te werk, net maar om te perbeer. En hij doen dit ook glad nie sleg nie. Maar hij moet nog veel leer en hij doen sijn bes.

Toen alles in die werk gestel is en die drie boormasiens gons, gaan die baas ewe weg en hij kijk toe. Daar kom een van die mijners naar hom toe en vat uit die kissie met lont en andere dinge 'n paar handvolle weg en sê: ekskuus. Oom Petrus die denk dat dit so 'n gewoonte was, sê: alright, maar die kaffer wat die koppie water in die boorgat gooi kom opeens naar hom toe en sê: die man steel. Toen begin daar 'n gevloek en geveg, soos oom Petrus dit nog nooit van sijn lewe gehoor het nie. Die mijner vat 'n stuk ijster en wil die kaffersomaar dood slaan, maar dit was daarom te erg en oom Petrus kom daar tusse en hij sou amper die hou op sijn kop gekrij het, als nie sijn baas aangekom het en die saak gestop het nie. Die ou hoor toen, dat dit die gewoonte is van die mijners, om, als hulle 'n kans krij, die lont en andere dinge te vat, omdat hul dit self moet betaal en met 'n sekere hoeveelheid die werk wat hul opgeef te doen. Die mijner is weg gegaan, maar het hom baing kwaad aangekijk en gesê: „Jij sal spijt hê van hier die ding,” maar hij het daar nie op gelet nie. Die werk gaan stadig aan en hij begin soetjies aan gewoon te word aan die stof, alhoewel dit hom nog baing laat hoes. Eindelijk kom die tijd aan om die gate, wat gemaak is, met dinamiet en lonte te vul en hij sien hoe dit gedaan word. Hij begin nou eers in te sien hoe moeilik dit is en ook hoe gevaarlik. Toen alles klaar was sê sijn baas vir hom om maar 'n bietjie verder weg te gaan en een van die gange

bowe hul op te klim. Hij wil dit eers nie doen nie, maar die order word hom weer gegee en toen gaan hij. Dit was sijn vaste voorneme om in alles sig als 'n jong kerl te gedraag, maar hij moet gehoorsaam wees. Die werk van die dag het hom slapper gemaak als hij gedenk het, en hij klim fluks die trap op, wat hul in die rots het gekap. Daar onderkant van hom hoor hij 'n biesonder soort van 'n skree en sien nou die kaffers net soos bobbejane agter hom aanklim en ook dadelik daarna staan sijn baas naas hom. So effens wag hulle en hij kijk sijn geleider vragend aan, maar daar klink die eerste skoot dof, diep onder hom. Hul tel elke skoot, want die wat nie afgeskiet is, is die oorsaak baing kere van die dood van veel mense. Alles gaan goed en sijn taak is afgedaan vir die dag. Toen die lift hom weer naar bowe dra, is die snaakse gevoel weg en met blijdschap begroet hij die dag daar bowe.

In die kleedkamer hoor hij wel dat die een mijner op hom wijs en oor hom praat, maar hij is te blij, dat hij huistoe kan gaan en sijn eerste loon verdien het. Al die moeite en sorge lijk nou verbij. Die moegheid voel hij nie meer nie en hij stap huistoe nes 'n jongman. Sijn dogter wag vir hom, maar sij sê gen woord en set die eenvoudige maal op die tafel. Hij perbeer opgeruimd te praat, maar sij luister amper nie en sij kijk hom vol besorgdheid aan. Toen hij gaan slaap, begin die hoes hom weer te pla, maar tog gaan hij die volgende week weer even lustig aan die sware arbeid. 'n Paar dage in die nuwe week het hij nog maar gewerk, toen die baas waaronder hij so aangenaam gearbei het, en hom so gehelp net, 'n ongeluk krij en oor hom gesteld word dieselfde mijner, wat op die eerste dag wat uit die kisse wou neem. Toen het die lijde begin. Daar was niks goed nie, en hij set die ou man op 'n plek, waar die stof hom die werk onmogelik maak. Een dag daarna moes hij bij

die huis blij en daarna kon hij nie weer gaan nie. Dit was klaar met hom. Die manager stuur 'n baie beleefde briefie naar die huis, dat dit hom baie spijt, maar ofskoon hij graag die hulp van so 'n bekwame man sal hou, kan hij dit nie doen omdat hij verantwoordelik is aan sijn direkteur. (Hij het nou mos die man 'n kans gegee en waarom sal hij sig nou moeilik maak?) En dit was ook maar die beste. Die hoes word erger en oom Petrus voel dit sal nie lang meer duur nie. Die dokter praat van geduld, maar sê daarom, dat hij nooit in die mijn moes gegaan het nie. Lenie sê niks, maar kijk voor sig. Sij kan haar vader tog gen verwijte maak nie!

Dit was 'n wintermorre op die Rand. Die mijne had lang al klaar gefluit en dit was amper sewe uur, 'n Sware mis hang tussen die grote grijse sandbulte, en 'n skerpe wind waai die mijnsand op of suig dit saam in korte krulslange, wat soos geeste 'n ogenblik blijf swewe en dan weer verdwyn. Die grote gevaartes van die ophaalmasiens skijn als donkere borse spoke bowe die vlakke heuwelrande en 'n klein pompskoorsteentjie sug baie moeilik kleine asempies uit, regelmatig swaar, terwijl dit vale stoomwolkies wegblaas.

Teen die kant van die sandbulte klim die kaffers op met haastige stappe en verdwyn naar bowe, om die karre aan te stoot wat kom en kom ... en nooit stil staan. 'n Wije diepe voor loop tussen 'n paar van die bulte en lei die vuil blou water ver weg, wat onophoudelik loop uit grote pijspe. Kleine wilgeboompies staan op die kant, hier en daar immekaar gebuig, treurend oor die morsige water, waarmee hulle sig nou tevrede moet stel, als 'n man, wat betere tijde geken het. Op 'n kleine distansie van die voor staan 'n paar huisies tussen 'n klompie „blackroot” bome. Dit was vanmelewe 'n plaas, maar dit is lang gelede. Die mure is vaal met bruine plekke, en die rietdak

het allerhande kleure. Die deur is oop en op die drempel sit 'n vrou. Op 'n distansie is dit moeilik uit te maak, want sij het haar hande op haar knieë en haar hoofd rus amper ook daarop. Haar swarte kappie bedek die hoofd en op 'n afstand kan 'n mens haar vir 'n sak kole aansien, soos sij daar sit, heeltemaal in mekaar.

Die huisie het 'n groot eetkamer met 'n bed daarin en 'n armoedige tafel met 'n paar stoele. Langsaan die kamer is 'n klein kamertjie, waarin op 'n bed 'n oude man lê uitgestrek. Sijn gesig is gerimpel; en sijn hare en lange baard spierwit.

Hij praat soetjies in homself en die hoofd rol heen en weer, onophoudelik. Dan is dit weer 'n ogenblik stil en sluit die grote ooglede die diep gesonke oge in die holtes.

Opeens roep hij met swakke stem: „Lenie, Lenie!”

Die dogter, gedaan van al die sorge, slaap deur.

„Sij's klaar,” sug die vader.

'n Gele ligstreep skijn dwars deur die klein venstertjie en geef die nouwe ruimte 'n vale kleur. Die ou man draai die hoofd om naar die deur en weer glij die hand langs die hoge voorhoofd. Ja, hij weet nou, hij is alleen. Dáár staan die stoel met die waterglas en die bottel met medisyne. Dáár hang die portret van die vrou; hij het gevra om dit in die kamer te hang, waar hij haar nog 'n slag kan sien. Weer begin dit in sijn hoofd deurmekaar te gaan en perbeer hij sijn gedagte bijmekaar te hou. Hij staar voor sig uit en daar kom die oude herinneringe bij hem op ... sijn hele lewe gaan verbij net soos 'n optog. Die trek, die jong lewe, die kaffer oorloge, die gevegte met die Basoetos ... hoor, daar raas weer die hoeter van die mijne ... dis die kaffers wat op hulle hoorns blaas; dit sal nou aangaan, die geveg ... hulle kom, hulle kom.

Woes slaan die ou man met sijn arme heen en weer. Dan lê hij stil vir 'n rukkie, maar die droom gaan aan; hij is in die Vrijstaat, hij veg vir die land en kijk, daar

is die vlag, hulle staan daar om heen en hulle sing ...

Sijn dogter Lenie slaap nog in dieselfde houding, maar opeens skrik sij wakker. Wat's dit? Sij luister, hoor tog, daar sing iemand! Daar uit die kamer klink dit! Sij luister weer: „Heft burgers 't lied der vrijheid aan,” en weer word die reël herhaald. Nog 'n maal, maar opeens klink daar 'n akelige gil van die lippe van die oude singer.

Eers het Lenie als in 'n droom geluister, maar nou spring sij op. Sij gaan die klein kamer binne en daar lê haar vader bleek als 'n dode met zijn hande gevou op die bors. Lenie skrik so, dat sij wil wegloop en hulp gaan haal, maar sij vat eers die gevouwe hande in hare en merk, dat dit nog warm is. Sij kus die mooie hoge voorhoofd. Nou gaan sij sit op die rand van die bed en wag. Sij beskou die mooie gesig en die kalme trekke. Na 'n paar minute kom daar beweging in die gelaatstrekke. Die oge open sig en die lippe beweeg.

„Lenie, is jij daar?” klink dit baing swak. Sij kan nie praat nie, maar druk haar hande stijwer om die van haar vader.

„Mijn kind, dit is nou die laaste ure van mijn lange lewe, en met Jacob kan ik sê dat hulle weinig en kwaad was. Ik het nog maar min tijd...”

Kort afgebroke kom die woorde eers, maar dan word die stem vaster en sterker.

Hij draai die hoofd naar die groot portret en vraag: „Is jou ma nog hier, ik kan nie mooi sien nie.”

„Ja...pa,” stamel sij.

„Kijk, ik het gedroom,” begin die ou man weer (en hij praat nou heeltemaal rustig).

„Ik droom van alles wat vanmelewe gebeur is. Ik sien die trek, ik sien jou oorlede moeder toen sij nog jong was en ik sien jou en jou oorlede boeties speel rondom die wâ-

Ik veg weer teen die kaffers en die Basoetos kom aan, hulle kom en blaas die groot hoorns in die nag. En ons

veg vir die onafhankelikeid en ons win en staan om die vlag van die Vrijstaat en ons sing."

Die ou man perbeer sig op te rig, maar hij val weer neer in die kussen; sijn oge glinster en hij tel die magere hand op. „Ja ons sing: Heft burgers 't lied der vrijheid aan, en toen word ik wakker en is hier alleen, heeltemaal alleen, en toen het ik gelag oor die droom."

Uitgeput blijf hij 'n paar minute stil lê, maar toen perbeer hij weer verniet om sig op te hef. Lenie sien dat hij sig al te moeg maak en praat met hom:

„Pa moet nou 'n bietjie stil blij! Moet nou nie meer praat nie, net nou begin die hoes weer en ... sal ik vir pa wat medisijne gee?" vraag sij.

Maar dit is weer vir niet. Hij kijk haar baing ernstig aan en sê: „Ik moet nou praat, die einde is nabij," en als sij in snikke uitbars, sê hij: „Mijn liewe dogter, ik dank jou dat jij mij so goed het opgepas. Sê vir jou man, dat hij goed vir jou moet wees als hij terug kom. En dit sal hij ook, als ik is weg-gegaan. Die goud soek is vir niet, sê dit vir hom, die goud is *op* die grond, nie *daarin* nie."

Hij praat nou baing swak, en die dogter snik. „Sal ik nie 'n predikant haal nie pa," vraag sij, maar met vaste stem antwoord hij: „Ik het lang geleef, alleen, en daar was gen mens wat naar mij gekijk het ... en nou wil ik ook alleen sterf! Luister mijn kind, huil nou nie meer nie" ... Na 'n paar sekonde gaan hij weer verder.

Lenie luister in grote ongerustheid en hij vervolg: „Ja, daar sal weer 'n voortrekker dood wees, maar daar sal nie in die krant oor hom geskrijf word ... nie van sijn dade, nie van sijn vegte; sijn naam sal hul nie noem onder die, wat die land het skoon gemaak ... maar hij het sijn plig gedaan, so goed als die andere ... ewe goed," sê hij nog 'n slag, en geef nie om die woorde van sijn dogter wat hom tevrede wil maak en laat stil blij...„Ja," gaan hij aan, „wat ook sijn plig gedaan het...en...nou...in...armoede...sterf."

„Pa,” snik Lenie, „mijn liewe vader, pa moet nie so praat nie, pa maak mij seer!”

Dit blij vir 'n paar minute stil, en toen sê hij op eens heeltemaal kalm weer: „Ik wil jou nie seer maak nie, mijn kind, maar dit is die waarheid en ik voel, dat ik gou sal moet gaan. O, als ik denk aan al die moeite en...” maar op eens word die stem amper onhoorbaar. Hij rus nog ewe op sijn arm, maar val dan weer terug op die kussen. Sijn gesig verwring sig en die koude sweet kom in pêrels op die voorhoofd.

Lenie val op sijn bors en set haar hand om sijn hals. „Pa,” snik sij, „mijn arme vader, leef jij nog?”

Die ogen open sig weer, die lippe beweeg... „Kijk, die vlag! kijk die kleure!

Wij gaan met moed die toekoms in.

Die—oog—op—God—gerig.”

Die grijsse hoofd knik agteroor. Die oge breek. Die ligte winterson skijn nou vol deur die kleine venstertjie, op die manlike gelaat van 'n Vergete Voortrekker, wat nou die laaste trek gemaak het.....

ANNIE.

Dis nou so omtrent 'n jaar gelede, dat ik op 'n agtermiddag 'n „randje” dig bij die dorp het opgeklim, alléén met die gedagte, om 'n bietjie heeltemaal alleen te wees. 'n Mens het van die ogenblikke, wat hij wens niks meer te hoor en te sien, wat hij gewoon is waar te neem, en als dit mogelijk was sigself te vergeet en sig oor te geef aan 'n wereld, wat wel nie bestaan nie, maar wat daar tog in sijn gedagte kan bestaan.

Die lug was koel, en toen ik bowe op kom, waai die frisse windje mij tege en blink die blou hemel en skijn die ondergaande son só lieflik, dat ik 'n ogenblik blij was mens te wees. In die verte vóór mij sien ik die vaal berge mekaar opvolg net soos 'n prosessie en op die toppe rus die miswolke moeg van rondswerwe van die dag, en partij van hulle het sig neergelê om te slaap in die vleie en nekke. Daar was 'n paar witte windstrepe hier en daar soos grote vogelstruisvere, wat opgehang was tegen die blouwe agtergrond. 'n Paar skoorstene van mijne laat so 'n enkele rookwolkie opgaan en bederf met swarte vlekies die mooie skilderij. Nabij, aan mijn regterhand lê Parktown met al die mooie huise en donkergroene dennebome, en links lê Melville met sijn verspreide huisies, wit en geel en rooi soos 'n kinderprentjie. Dig onderkant mij vreet 'n klompie skape die gras, wat nou weer fris lijk van gister se regen en die klein kaffertjie, wat agter hulle moet kijk, lê plat op sijn buik op 'n grote klip en gooi met steentjies naar sijn hoed, wat hij so 'n eindjie ver het weggeset om die spulletjie swaarder te maak. Dit was baing stil en ver agter mij hoor ik so'n bietjie die gewoel van die stad. Ik

sit daar so omtrent 'n half uur diep in gedagte reg voor mij uit te kijk, en het nie opgemerk, dat daar iemand agter mij gekom het nie.

„Waar is jij nou weer, jou vuil goed?” Verskrik kijk ik om en daar staan 'n jonge vrou vlak agter die grote klip, waartegen ik geleun het. Haar hare hang los om haar hoofd en haar hals is bloot, omdat haar klere wijd ope gestaan het. Met haar ene hand het sij haar rok vas gehou, 'n baing armoedige stuk klere. Haar gesig was baing bleek en haar twee grote swarte oge blink soos kole vuur. Haar wange is hol, en die wangbene steek uit, en haar lippe is wit.

Sij het geskrik net soos ik, want op die ogenblik, dat ik haar sien sê ik: „Annie!” en sij sê: „Meester!” Daar was voor mij toen nie meer 'n skaduw van twyfel nie. Dit was dieselfde kind, wat bij mij nog nie so veel jare gelede in die klas gesit het en wat altijd so bang daar uitgesien het, altijd of sij 'n pak verwag had. Sij was in die tijd al mager en swak, maar ik sou haar tog nie geken het nie, als sij mij geen antwoord gegee het nie. 'n Ogenblik staan ons mekaar aan te kijk en toen sij nie praat nie begin ik maar, om tog die stilte te verbreek.

Woon jij dan nou hier, Annie?

Ja, ons woon hier.

Waar blij jij dan?

Net hieragter. Meester kan maar kom kijk!

Ik staan nou naas haar en sij wijs mij naar 'n dak, wat nog geen twintig jaards ver van ons uitsteek, agter 'n klomp grote klippe.

Kan ik met jou saam gaan? Ik wil tog graag weet waar blij jij.

Ja, gaan maar saam, dan sal ik jou onse pragtige huis wijs, maar jij moet tog asseblief die mooie vloerklode nie vuil maak nie, en jou voete mooi skoon maak voor jij binnekant kom. Dit neem mij die heel dag om alles skoon

te hou; julle Hollanders is mos so baing lief om alles af te wrijf en te werskaf.

Had sij die woorde op 'n spottende toon gesê, dan sou ik dit met 'n grap kon beantwoord, maar op haar gesig was nie eens 'n glimlag nie, en sij blij maar al reg voor haar uitkijk. Langsaam stap ons aan en kom bij die huis. Voor ons daar is, stop ik haar en vra: Annie, wat het jij gemeen net nou, toen jij iemand 'n vuilis geroep het? Dit was tog nie ver mij gemeen nie? Daar kom op haar gesig 'n skijn van 'n glimlag, maar gou laat sij ernstig daarop volg: Die vuilis is mos Jonnie, mij broer, hij is mos 'n vuilis. Jij ken hom net so goed als ik. Jij was mos in die hof, toen hij gestraf geword is oor hij sakke gesteel het van die spoor se jaard! Hij het mij vertel, jij was daar!

Ja. Dit was al wat ik kon sê, want ons was nou voor die huis.

Dit is 'n huis op 'n manier, sê sij, en dit was waar! Die plek had hulle gebou van 'n paar pale en oue sakke, en die dak was gemaak van die lood van oude kiste, wat gesoek was op die vuilnisjaard in Brixton.

Die mense noem nou die plek al Lappiesdorp, omdat die meeste van die huise op dieselfde manier is saamgesteld.

In die huis was nie 'n deur nie, tenminste nie een soos 'n mens dit gewoon is te sien nie. De opening van die plek waar die deur moes wees was bedek met 'n sak en daarvoor speel twee jonge kinders, twee baing swakke meisies, met klippe in die gras. 'n Eindjie verder op die hoek van dit huis was 'n ou man besig 'n stukkende kruiwa op te lap met 'n stukkie verroeste ijsterdraad. Hij het ons nie gesien nie, of het gemaak, of hij ons nie sien nie, en werk alsof hij die aand sijn kos nog moet verdien. Maar toen ik goed naar hom kijk, is daar so iets onsekers in sijn werk en als hij 'n stukkie draad vas gemaak het trek hij dit weer so onverskillig uit, dat ik mijn maat on-

willekeurig vragend aan moes kijk. Sij het mij dadelik verstaan en ewe natuurlik wijs sij naar die ou man en sê: Deurmekaar!

Annie tel die sak op en sê: Gaan maar binnekant, dis nie nodig om jou voete af te veeg nie, die vloer sal nie vuil worde nie!

Ja, dat was waar. Die vloer was net soos die buitekant en daar was maar min om vuil te maak, want hier en daar het die kort regentjie nog 'n paar kweekies laat opkom midde in die kamer. Die binnekant was verdeel in twee dele. Die groot kamer het 'n ou bed met sakke bedek en agter die afskeiding ook van sakke, was die slaapkamer van die ou man en haar broer Jonnie, wat met die naam van „vuilis” bestempel was.

In die middel van die groot vertrek staan 'n omgekeerde kist: dit was hulle tafel. Daar staan in die hoek 'n verroeste kaggeltjie, wat in 'n week se tyd nie gebrand het nie. Daar was nie kole en ook gen hout nie. Jonnie was deur sijn suster oor die randjie gestuur om wat mis te soek, want hulle had 'n emmer vol derms van die slagpale gekrij en dit was nou die plan om die aand daarvan te eet.

Ik kon amper nie praat nie, toen ik met die arme vrou weer naar buite gestap het. Daar staan 'n ou stoeltjie en sij wijs mij dit aan als sitplek. Sij het gesien, ik wou nog nie loop nie, en neem vóór mij op 'n groot klip 'n sitplek in. Toen ik haar vra, hoekom neem sij dan nie die stoel nie, sê sij: Nee, dit is alléén ver mense wat kom kuier! Weer was dit onmogelik ver mij om uit te vinde, wat in haar omgaan, en daarom begon ik met iets te sê.

En Annie, hoe is dit dan dat ik jou in so 'n ongelukkige toestand moet weersien. Ses jare is tog nie so lang nie en jij was toen 'n ander kind. En sonder dat ik wou, seg ik: Arme meid!

Onophoudelik had haar twee grote oge mij aangekijk, en nou opeens skree sij meer dan sij praat:

Ja, ik wens ik was 'n meid. O, was ik maar 'n meid, dan sou ik altemit gelukkig wees. Ou Atiem is rijk, sij het kos en ik het nie. Daar is 'n bietjie mieliemeel wat sij vir mij gegee het, en daar sal ons vanaand van eet. Ik wag net vir Jonnie; die slegte ding is mos goed vir geen enkele ding nie. Als ik hom kolejaard toe stuur, om 'n bietjie kole te soek, wat van die waans val, dan gaan lê hij partij slage onderkant die klippe, waar ik jou gekrij het. Hij is nou kopskuw, omdat hulle hom die twee maande gegee het vir sakke steel.

Daar was 'n ogenblik stilte. Sij het haar magere kin op haar hand laat rus en kijk naar die grond. Die ene kleintjie het haar andere hand gevat, maar dit skijn of sij dit nie voel nie.

Annie, sê ik toen, vertel mij nou 'n bietjie, hoe kom jij nou tog in die treurige omstandighede? Ik het altijd gedenk, jij was 'n flukse kind en sal jou weg wel vinde in die wereld. Leef jou ma nog?

Net soos deur 'n elektriese stroom aangeraak spring sij opeens op. Vir die eerste maal kom daar 'n kleur op haar wange, en sij kom nader naar mij toe.

Mijn ma, mijn ma! Sij's 'n, sij's 'n. Verder kon sij nie kom nie. Haar hele ligaam ruk en sij bars in trane uit.

Toen volg daar 'n storie van ellende, só groot, dat ik die hier nie heeltemaal kan vertel nie. Haar pa het sij nooit gekend nie. Haar ma is 'n paar keer weer getrouwd en sij is nou die Samaritaanse vrouw, sonder die berouw oor haar verkeerdhede. Die ergste was, dat sij perbeer het haar kind oor tehaal dieselfde dinge te doen, en Annie het weerstand gebied aan die versoeking.

Sij noem mij die naam van een van die ou skooljongens, met wie sij wettig getroud is. Dit het 'n rukkje goed gegaan en hij het haar goed behandel, maar die werk was gedaan en sij het lang armoede gelij, met die gevolg, dat hij drank verkoop het en nou die gewone ses maande moet

sit. Die ou oom, wat bij haar is, het 'n klein plaas gehad, maar één van haar ma haar mans het hom uit die geld uitgeswendel en wat daar nog oor was het hij haar gegee om van te leef. Nou kan sij die ou man tog nie wegstuur nie, want hij is al geselskap wat sij het. Hij is baing deurmekaar. Hij verbeel hom, dat daar nog baing beste agter die randjie loop, wat aan hom behoort en partij slage loop hij vèr weg om skape te soek, wat daar nie is nie. Dan sit hij weer vir dage en werk aan die ou kruiwa, en praat nie 'n woord nie. En so gaan dit.

En hoe het julle nog plan gemaak om te leef? Wie is die andere klein dogtertjie, wat bij jou is? Is sij ook jou kind?

Sij is die kind van mijn swaar, wat saam met mijn man in die tronk sit. Zijn vrou is dood en ik het die kind gevat, sij was amper dood! En hoe ons leef? Dit weet ik self nie. Soos ik sê, ou Atiem, wat bij mij ma gewas het, gee ons partijkeer 'n bietjie mielies en dan strijk ik, als ik 'n kans het, maar die mense kom kijk waarheen gaan hulle goed en dan sien hulle hier die mooi huis en maak 'n ekskuus, want dit is mos nie 'n plek nie. Mijn ijsters is gedaan en ik krij gen kans om ander te koop nie!

Daar's Jonnie! 'n Lang opgeskote seun kom naderbij en sien naar mij net of hij wil sê: wat maak jij hierso?

Sien jij dan nie, wie is dit? Jou donkie! Waar was jij weer al die tijd, weer gelê en slaap nê?

Jonnie het op 'n manier sijn ou hoed afgehaal en sê: Wat lol jij nou weer! Hoe kan ik dan droge mis soek agter die regen? Is jij weer malkop?

Hij gooi op dieselfde tijd sijn kolesak met mis uit op die grond en toon die inhoud.

Maak skoon die derms! beveel sijn suster, en sonder 'n woord te praat gaan hij dadelik agter die huis om sijn werk te verrig.

Annie het weer so 'n rukkie stil gesit en ik was deur

al die ellende so verwonder, dat ik nie 'n woord kon praat nie. Na 'n ogenblikkie, begin sij en sing 'n ou skoolliedjie binnensmonds. Dit maak mij wakker.

Annie, sê ik vir haar, die kleintjies is nog te jong, om saam te neem, kan jij nie altemits so 'n eindjie saam loop, dan wil ik vir hulle wat koop.

Sij kijk mij weer aan en sê: Kijk mijn mooi baldres, dit sal mooi lijk als ik so langs jou loop. Wag 'n bietjie, ik het nog mijn bruidsklere!

Sij gaan toen binnekant die huis en laat mij vir 'n rukkje alleen, om naar die ou man te kijk. Ik perbeer om met hom te praat, maar hij kijk net naar mij en geef gen antwoord op mijn vrage.

Daar kom Annie weer naar buite. Ik het haar amper geken. Sij is in wit aangetrek en lijk heeltemaal anders. Die ou man kijk ook naar haar en sê:

Die spijder sal net nou klaar wees, wag so 'n ogenblikkie! en hij werk weer met dieselfde ijver deur, alsof hij nie 'n mens gesien het nie.

Annie haar dres was al 'n bietjie oud en verslete, maar sij lijk tog nou weer als 'n gewone vrou, en die woeste in haar verskijning is weg. Sij het 'n blouwe doek om haar hoof geslaan en in haar hele houding is iets onafhankeliks, iets, wat mij laat denk aan 'n dame. Sij's glad nie lelik nie, soos sij daar naas mij staan.

Ik is klaar! sê sij. Ons stap die randjie af en nadat ik 'n paar dinge gekrij het vir haar en die kinders wil ik groet en huistoe stap.

Nee, sê sij, gaan tog 'n bietjie met mij saam hier onderlangs, ik wil nog net so 'n rukkje met jou praat. Ik gaan toen saam en toen ons weer uit die gesig van die mense was, staan sij op eens vlak voor mij. Sij kijk mij strak in die oge en sê:

Weet jij, dat daar al baing gewees het, wat vir mij geld wou gegee het en kos? Weet jij, dat ik één kerl so

seer gemaak het, dat hij nou in die hospitaal lê? Hij sê, hij het geval, maar ik het sijn kop ingegooi met 'n klip. Weet jij, dat ik net lekker kan leef, als ik die voetstappe van mijn ma en partij van die ou skoolkinders wil volg?

Ik het baing onaangenaam gevoel met die twee vurige swarte oge op mij gerig en wis nie wat om te praat nie. Ik het die arme vrou verstaan en diep medelijde gevoel vir haar strijd om 'n goeie mens te blij.

Maar, wat moes ik nou denk? Wat denk sij van mij? Sij het gesien dat ik in moeilikheid was en op eens vat sij mijn hand en begin te huil.

Ik perbeer om haar te troos, maar sij droog haar trane ineens en sê: Ik is so blij, dat jij mij gesien het. Ik is so blij, dat ik jou mijn Sorge vertel het. Ik gaan weg naar die plaas van mijn oom en vat die ou man en die kinders saam.

Ons was onder die praat deur geloop en nou vlak voor die huis. Die ou man is weer weg vir beeste. Jonnie het die derms skoon gemaak en die klein kaggelpijpie rook. Annie kijk mij nog 'n keer in die oge en sê:

Kijk bietjie agter Jonnie! Ik mag hom nie saam neem nie, hij is te sleg, maar hij is daarom mijn broer. Toen vat sij die twee kleintjies op, soen hulle hartstogtelik en verdwijn in die huis.

Annie is nou in Zeerust se distrik en het kos. Twee weke gelede krij ik Jonnie in een van die selle van die Charge Office. What is the charge? vra ik. Selling liquor!

Do you know him? vra die offisier.

Ja, antwoord ik, hij was een van mijn leerlinge.

Not much credit to you, old chap, sê hij met 'n lag, maar toen kon ik nie lag nie.

Een Zondagmorgen op het Marktpllein.

'n Grauw luchtje hangt over de stad. Het marktpllein is nog verlaten.

Ook de fontein in het midden heeft rust. 'n Enkel straaltje druppelt dromerig uit een gebroken kraantje en een klein kaffertje op de rand van de vergaarbak gezeten, vermaakt zich door zijn vinger er voor te houden, om te zien, hoever hij op die wijze wel spuiten kan. Zo nu en dan zuigt 'n warrelwindje kleine stofwolkjes omhoog, als dunne spookjes, die even snel weer verdwijnen.

Het marktgebouw is gesloten door ijzeren hekken, het is de enige dag van de week waarop U niet de lauwe lucht van vis, vlees en groenten tegemoet waait. Het gebouw is geschrobt, want de kleine waterplassen onder de kale tafels zijn nog niet verdampt en een frisse tocht stroomt door de lage markthalle. De overdekte buitenmarkt, bij uitstek het gebied der Syriërs, is verlaten. In de wachthuisjes van de trams zitten de gewone habituees: vuil en met hongerige en aan wanhoop grenzende gezichten. 't Getjingel van de trams breekt de stilte zo nu en dan en bij grote tussenpozen ratelt een bus of cab van de standplaats.

Als het uur vol is laat de grote klok van 't stijve postkantoor zijn eentonig deuntje horen en slaat dan fors zijn diepe slagen; dan om niet achter te komen, volgt de kleine in Henwoods Arcade snel daarop zenuwachtig en kort.

Het aantal wandelaars is gering en bepaalt zich tot heren in negligé, die het postkantoor inhollen alsof ze grote berichten ontvangen zullen en die dan meestal met een teleurgesteld gezicht terug keren, nadat ze kwaad het deuntje

van hun bus hebben toegesmeten. 'n Enkele oude heer met 'n hoge hoed op stapt deftig voorbij, nu en dan opkijkend naar de grijze lucht, zijn regenscherm stijf onder zijn arm drukkend.

Voor het postkantoor, aan de overzijde van de straat, staat de lange rij van schoenpoetsers, „old soldiers”, Joden, Grieken, Syriers, 'n samenraapsel van bijna allenaties, een ieder bij zijn eigen stoel, die hij op zijn eigen manier getracht heeft 't meest gemakkelijk te maken voor zijn klanten, en meer dan een is bedekt met een soort van hemel, die hem beschut tegen de blakerende zonnestralen. Op enkele stoelen ligt de „Sunday Times” als 'n soort van lokvink.

In de ene hand 'n borstel en in de andere 'n lap staan of zitten ze loerend als roofdieren op hun prooi en kijken uit tot diep in de rechte straten. Ze hebben 'n soort van voorgevoel, als er 'n slachtoffer nadert en ze schijnen het te voelen als ge slechts denkt aan 't vuil op uw schoenen. 'n Oude man met 'n vooruitstekend kinnetje, dat onophoudelijk op en neer gaat bij 't kauwen van 'n kleine hartversterking, vertelt zijn klant van de oorlog in Egypte. Hij heeft met veel takt opgemerkt, dat de klant zeer belangstellend iets leest over de jongste gebeurtenissen in en bij Kartoem, en neemt nu de gelegenheid waar zijn hart te luchten.

Yes Sor, zegt hij, I knows a thing or two! I was in that here blessed battle meself, en hij houdt 'n ogenblik de lap in zijn rechterhand. Be jove, Sor, ye should have seen the bloomin' niggers run! en na 'n korte pauze: Be jingo! En dan begint hij ineens de schoen te wrijven, de lap als een soort van zaag gebruikend, zo ijverig, alsof hij op de wijze van de oervolken vuur wou maken. En als hij zijn tiekie opsteekt, wuift hij onverschillig in de richting van het marktplein en zegt: There's the bloomin' army!

De laatste referentie is naar 'n jongmens met 'n grote trom, die hij al reeds voorzichtig heeft neergelegd. Zijn rood met wit koord gemonteerde uniform, behoort aan het heilsleger, en zijn gezicht toont aan dat hij geen zoon der „kille wester stranden" is. Hij behoeft niet lang te wachten, want al spoedig verschijnt 'n andere broeder met 'n grote hoorn en 'n andere jongeling met 'n kleine trom. Niet lang duurt het of de gezette vlagdrager, het donker rood en blauw over zijn schouder hangend, treedt nader met 'n tengere zuster. Nog 'n paar strijders met trompetten en nog 'n paar zusters komen opdagen en het gezelschap wordt voltallig gerekend en vormt 'n kring.

Intussen heeft zich langs 't voetpad, waar de schoenpoetsers zich hebben opgesteld, 'n rij mensen van de meest heterogene bestanddelen verzameld. Loafers, die graag iets te doen hebben, zolang 't niet werk is; werklui, die met de kinderen 'n wandeling doen, omdat 't toch wel ereis aardig is die salvasio-armee te sien, zoals een er mij vertelde. Je kijkt maar, meheer, zei hij, je luistert maar en 't kost je geen cent. Als ze met de pet komen, wel dan houw jij je maar van de domme. Dat rijmt meheer, liet hij erop volgen, en gaf Jansie, die hij aan de hand hield 'n waarschuwing, dat ze stil moest wezen. Daar zijn heren die op trams wachten en niets beters te doen hebben; dames, die nuffig op 'n afstand blijven en toch wel graag eens luisteren. In 'n halve kring op 't eigenlike marktplein staan Kaffers, Chinezen en Koelies, half belangstellend, half onverschillig toe te kijken.

Why dont they make a start? zegt er een, en, alsof daarop te antwoorden treedt de leider binnen de kring, die zich reeds gevormd heeft. Wacht nog eventjes, zegt een der omstanders. Dat is de spullebaas, nou beginne se. 'n Ander merkt op. He's got a blooming big horn, and doesn't seem to have too much wind. Shut up, hoort men van verschillende kanten, en de muziek neemt

een aanvang. 't Bekende stukje is 'n „catch” en verschillende lui neurien het mee. Allerlei opmerkingen worden gehoord, min of meer eerbiedig, maar alle kritiserend. Look at that thin girl, she wants a breakfast. Die ou sijn lijf is te dik vir die groot trom, en mijn vriend naast mij zegt: As hij nie oppas nie, is hij sijn asem kwijt.

Het lied wordt enige malen herhaald en 't koor door de meesten meegezongen. Dan begint de toespraak. Het is niet nodig die hier te herhalen, doch de hoofdzaak komt hierop neer, dat er 'n zekere som nodig is om 'n verloren schaap terug te brengen tot de kudde. In gloeiende tinten schildert de spreker de verlaten toestand van de arme gevallen. Hij spreekt van oprecht berouw, van 'n ootmoedig hart, maar ook van hulp, die dadelik verleend moet worden, zal de arme verdwaalde niet geheel weer terug vallen. Daartoe is slechts tien shillings nodig en dat spoedig. Zijn ziel is gered, doch zijn lichaam heeft kleding nodig. And, zo besluit hij, what are you going to do for him? De grote trom krijgt instructie zijn instrument neer te leggen, en hijzelf gaat rond met zijn pet. 't Resultaat is mager: één shilling en twee pennies.

Voor de ogen van 't publiek stelt hij de muntstukken ten toon en met 'n meewarig gezicht er naar kijkende, zegt hij: This will not do, but we have time to wait. 'n Teken aan de magere juffrouw doet haar binnen de kring treden en ze begint 'n solo te zingen. Ook dat gezang is niet zonder opmerkingen aangehoord. Een der hoorders meent dat 't „simply awful is” en iemand naast me meent, dat die juffrouw 'n kikker in de keel heeft. Als de solo uit is valt 't gehele leger in, en de zangeres blijft niet achterwege ook hierin 'n leading part te nemen. Drie versen worden achtereenvolgens afgedreund en de dame herneemt blijkbaar uitgeput haar plaats. Nog 'n woord van aanmoediging volgt en de kleinste vrouwelijke soldaat doet thans de rondte met de pet van de leider. De inhoud

wordt opnieuw op de trom uitgestort, en de uitslag is nog niet bevredigend. 'n Klein meisje werpt nog een three pence op de trom 't welk wordt aangegrepen als 'n korte tekst, waarin de „little ones” 'n voorbeeld geven aan de volwassenen. De omstanders luisteren. That bloke's alright, zegt een der schoenpoetsers tegen zijn buurman. I wish he'd take the shoe business and I'll do the talking, I could blow the blooming trumpet as well as he! De buurman biedt hem 'n pruimpje aan en zegt alleen: Shut up, you fool! hetwelk ook even gemoedelik wordt aangenomen als the „chew.” Weer wordt er gezongen en nu een minder populair lied. Als dit uit is wenkt de leider een der zusters. 't Gezelschap ontbloot de hooiden en met de ogen stijf toegeknepen als wilde zij zich geheel afscheiden van de buitenwereld, bidt zij. En niet lang duurt het, of er ontstaat 'n algemene stilte. Afgezien van 't mogelijke „business” doen, dat er onder dit publiek gebed voor velen schuilt, is er een gevoel van eerbied voor dat tengere schepsel, dat daar in 't volle geloofs vertrouwen haar hart uitstort en de noden harer gemeenschap uitspreekt met 'n innigheid die zich niet miskennen laat. Men ziet in de verte slechts haar bewegende lippen, doch de meesten verstaan haar niet. Men zou bijna in 'n gemoedelike stemming komen, als niet de rondgaande pet, na 't uitgesproken en door allen herhaalde „Amen” iemand niet weer tot die tien shillings terug voerden. Weer wordt er op de behoefte der gevallenen gewezen en nogmaals op die der pas geredde.

By Jove, that chap is sticking to his ten and six! roept een der luisteraars zijn maat toe, hetwelk in ons op dat ogenblik alle betere gedachten verdrijft. Weer wordt er gezongen, nogmaals met enige teleurstelling gewezen op de tekortkomingen onzerzijds, van de „saved sinner” en op 'n wenk van de leider vertrekt het leger in dubbele rij, gevolgd door een tiental kaffers, naar de tempel, waar de oefening wordt voortgezet.

Nog even ziet men de blauw rode vaan, nog even hoort ge het geboem van de grote trom tussen de schrille vrouwenstemmen tot alles overstemd wordt door het geratel van trems en het gerinkel der bellen. Een nabetrachting wordt niet gehouden, want de indruk van 't leger is slechts die van 'n voorbijgaand draaiorgel. De omstanders gaan heen in kleine groepjes. 't Marktplein wordt weer leeg. De wind is opgestoken en waait in grote stofwolken omhoog. In elkander gedoken zitten nog steeds de „loafers” in de wachthuisjes. Het begint te regenen met grote druppels, die kringen maken in het losse zand. In een van de wachthuisjes zitten vier lui dicht tegen elkander aan geschoven, want het is kil. Hun enige troost, 'n pijp tabak hangt, losjes over hun ongeschoren kin. Voor een ogenblik blijft het stil, maar dan klinkt in de verte het luiden van een kerkklok:

I say George, you unreligious beggar, go to church, dont you hear? George heeft schijnbaar geen trek in konversatie en zwijgt. What about a meal? vraagt een ander, or a bloomin' drink, valt de eerste spreker in.

De vierde is 'n oud mannetje, met 'n baardje van 'n handbreed en diep ingevallen wangen. Zijn grote pet is laag over zijn voorhoofd getrokken en zijn lange haren hangen over de kraag van 't verscheurde jasje. Hij mumfelt aan 'n pijpje dat reeds lang is uitgerookt en laat de kin op de toegeknepen vuisten rusten. Doelloos staart hij voor zich uit met half gesloten ogen.

Hallo, uncle, what are you thinking about, schreeuwt een der vrienden de oude eensklaps in 't oor. Maar hij krijgt geen antwoord, deze geeft geen antwoord, en als hij 'n stoot in de zij ontvangt, is 't enige wat hij zegt: Laat mij staan! Whats he saying? vraagt de man. He wants to be left alone, he's half dotty, you know, dont tease him.

Plotseling richt de oude zich op en zegt: Ik moet loop, die tijd gaat verbij, ik moet loop, en zonder verder. 'n

woord te wisselen stapt hij weg door wind en regen en strompelt naar de overdekte groentemarkt, waar hij weer gaat zitten op een van de lege tafels, altijd aan zijn pijp trekkend en wezenloos voor zich uitziend, 't toonbeeld van verlatenheid.

De regen valt nu bij stromen neer. Geen mens beweegt zich meer over het plein. Onder de overdekte stoepen staan enkelen te wachten op de komende trems. Met forse rukken stoppen de „motormen” de voertuigen 't hoofd schuin houdend tegen de scherpe regen. Boven uit 'n openstaand venster klinkt op 'n piano „The old hundred”:

All people that on earth to dwell,
Sing to the Lord with cheerful voice.

De grote klok begint opeens zijn afgezaagd deuntje, en de twaalf slagen dreunen dof door de groeselige lucht. De kleine toont haar pieperig na, maar bijna niemand hoort hem. De Zondagmorgen is voorbij!

SIEKTES.

Die skoolmeester van die plaas Kalkfontein was 'n al te agtermekaar kerl. Hij was nie een van die opgetelde goed, maar 'n regtige meester. Die predikant van die dorp het hom vir oom Danie Koekemoer laat kom en toen die oubaas hom van Pretoria gehaal het, het hij somaar gesien dit was 'n meester. En toen die meester sijn kiste met boeke gekrij en uitgepak het was tante Annie daarbij en sij het die bril opgeset en gekijk en gekijk en toen het sij vir die meester gesê dat sij blij is dat hij nou daar is, want hulle het al te baing gesukkel met ander meesters. Onlangs kom daar 'n kerl wat sê hij is 'n meester en sij het gedenk altemit kan sij hom vir 'n rukkje gebruik. Sij het hom toen in die eetkamer geneem en hom koffie gegee en toen het sij hom ondersoek. Kan jij lees, het sij gevra, en hij sê: Ja! Lees dan, sê die ou vrou, en toen lees hij. Kan jij skrijf? en die man sê toen weer: Ja, en toen het tante Annie gevra: Kan jij sing, en die klavier speel? Sij het hom toen die ding gewijs, maar hij speel net: „Open uwe mond” met één vinger, en sing ook maar sleg. Maar toen wou sij hom nog verder ondersoek en vra: Ken jij Engels? en toen sê die ou vrou, begin hij Engels te praat, en ik hoor so maar dit is nie die regtige Engels nie, en ik steek hom ook so maar in die pad.

Die nuwe meester het eerste klas aangegaan en die mense was tevrede. Tante het eers 'n bietjie ontevrede gewees oor die meester, want hij was 'n bietjie maâr en wou nie eet nie, maar die beestevlijs en melk het hom so maar reg gemaak en toen die ou vrou 'n paar keer die skool deurgekijk het, was sij ook seer tevrede. Daar was

daarom één ding wat tante nie sodanig gelijk het nie, en dit was, dat die meester die kweperlat laat staan het. Sij het gedenk die meester moet die kinders slaan en dit doen hij mos nie. Hulle het daar oor gestrij en sij het die meester voorgehou wat daar geskrewe staan oor die kastijding, maar dit is vir niet. Een morre het sij deur Soldaat, die boesman, 'n regtige gawe kweperlat laat snij, en die in die skool geset, vóór die kinders daar inkom. Maar kijk, daar krij die Hollander die ding en breek dit so maar oor sijn knie vóór die kinders en sê: Ons kan mos sonder die ding klaar kom, nê kinders? En die spul roep almaal: Ja, meester! Die klein Koos die hardste, wat gister nog ou ma haar suurmilk uitgedrink het, die klein vagebond!

Toen was die ou vrou 'n bietjie belédig, maar oom Danie het gelag en gesê: Laat staan die ding, die meester weet mos wat hij maak! Agter die was tante tevrede op 'n manier, want sij kan nie verstaan, dat 'n kind kan groot worde sonder 'n flukse pak nie.

Nou was die meester nog maar 'n rukkje op die plaas, toen daar een van die kinders siek worde ... Ken julle altemit die grote krag van witdulsies en rooidulsies? Het julle al witte amara en deurmekaarpoeier gebruik, wat so goed is als 'n mens sijn maag onderste bowe is!

Toen die meester twee dage op die plaas was, word hij so maar siek, en tante het gesê dit was die klimaat van die weer, wat nou met hom werk en daar kom bij, die land sijn gesteldheid. Toen het die ou vrou hom gedokter en hij denk vandaag nog, als dit nie 'n biesondere bestiering gewees het, was hij agter die dokterij dood gewees. Die goeie ou vrou het somaar die inhoud van die Hollandse huisapteek in hom uitgegooi. Hulle het hom gewrijwe en alles gegee, wat hulle maar kon bedenk, en toen hij 'n bietjie beter was, was hij so pap, dat hij nie kon staan nie. Tante moes 'n komplette nieuwe apteek laat kom.

Soos ik gesê het, 'n rukkje agter die meester daar was,

word die kind siek. Die meester het in die tussetijd 'n boksie met die „Mohopatie” sijn mediesijne (soos tante hulle noem) gekrij, maar daarvan nog nie gebruik gemaak nie. Die kind haar bors was toegetrek. Tante het 'n varse lamsvelletjie op haar bors gelê, maar dit het nie gehelp nie. Tante Gezina van Helpmekaar sijn plaats, wat naas aan Kalkfontein lê, het 'n aftreksel van skaapmis aange-raai, maar dit was ook vir niet.

Die meester het die ding gesien en gedenk aan die eerste dage toen hulle hom so gemoor het. Hij gaan toen naar tante toe en sê: Kijk tante, laat die kind staan. Julle maak die kind erger. Maak ope die venster en laat die mense uitgaan. Tante was op die punt om kwaad te word, maar sijn luister daarom, want dit was haar liefste kleindogtertjie en sijn sien dit lijk maar treurig. Die meester gee toen vir die kind 'n paar korreltjes, maak die venster ope en laat 'n ketel met kokende water in die kamer inbreng en kijk, die kind word somaar beter!

Van die dag af was dit klaar met die meester. Die mense vra nie, lijk hij dit of nie, hij moet kom! Hulle roep hom dokter en hij moet dokter. Tante Annie het altijd 'n bietjie gespog met haar regtige meester, maar nou was sijn tog al te trots op hom en hij het sware dage gehad in die eerste tijd, na die bekendheid van sijn dokterskap. Als daar 'n paar ou tantes kom kuier en hij sit in sijn kamer en lees, kom daar klein Soldaat met die boodskap: Ou nooi vra, sal die meester dan nie asseblief 'n bietjie binnekant kom, sijn wil die meester net so'n rukkie sien. Dan was daar tante Malie en tante Sarie en nog 'n paar, wat net so'n rukkie kom kuier. Dan moes die meester al die kwale van die ou mense aanhoor en raadgee, dat hij self amper siek was.

Een morre word hij wakker, drink sijn koffie, wat klein Boepens, die jong kaffertije hom gebreng het en stap, toen hij gewas en aangetrek het, in die huis.

Morre tante. Morre meester! Tante het baing swaar gesug. Die meester was dit gewoon en sij vervolg: Ja meester, die mens het 'n strijd op dese aarde!

Die meester het toen maar ook „Ja” gesê en gewag wat sal nou kom.

Oom Danie was uitgerij beeste toe. Hij het nooit baing gepraat nie, sijn vrou doen dit vir hom. Daarbij het sij verklaar, dat haar ou man 'n bietjie „hiepekond” was en liewerster maar stil wou blij. Die meester het gevoel, daar kom nog wat en hij wag. Agter 'n rukkje sê tante:

Meester, ik sal tog al te blij wees als jij vandaag die skool wil laat staan en 'n bietjie wil uitrij naar boet Migiel hulle. Ik het berig gekrij, dat hij maar baing sleg voel en in die bed lê en neef Joggom is ook glad nie gesond nie, en sijn dogter Hessie sukkel met die lewer, en daar is nog... Ja ik sou tog al te blij wees als die meester wil gaan.

Nou was die meester tog ook maar 'n gewone mens, en 'n bietjie rij in 'n mooi kar met 'n paar flukse vosperde het vir hom beter gelijk dan die ou morsige skoolkamer met sijn kleine raampies en sijn slaperige kinders. Hij het daarom maar nie gehuigel oor die sware taak en die grote roeping, en na 'n stukkie kos trek hij. Die boks met die mohopatie was opgelaai en hij het geduldig naar al die vertellings van tante gehoor. Vir boet Migiel moet hij sê, sij hoop, hij sal gou gou weer beter wees. Vir tante Sarie, sij moet kom kuier! Neef Joggom moet baing versigtig wees, en sij stuur hom twee bottels jam en 'n afgeslagte skaap, wat agterop die kar vast gemaak word. Nig Hessie krij baing groetnis, niks meer, omdat tante gedenk het haar siekte is tog maar bog! Geelbooi wat leisels hou, krij orders om mooi uittekijk en daar trek die spul. Dit was net 'n mooie morre gewees en die kar sijn tent was op, omdat die son warm was. In die rij was dit net lekker koel en die meester denk dit is net eerste klas. Die vliege het gegons, maar nie te baing gepla nie. Die veld was

groen en die skoenlappers het oor die blomme getrippel, dat dit plesierig was daarnaar te kijk. Jij kon die warmte sien tril op die grond en in de verte was die Magaliesherge net soos grote bulte agtermekaar, half in die mis. Die meester het gesit en kijk en jij hoor niks dan die kloppe van die koppelstok op die disselboom en so nou en dan skree Geelbooi: Jek, maar dits al. Voor hij daar oor gedenk het was die meester bij oom Migiel sijn plaats. Hans, die oudste seun, kom uit sijn kamer en hulle groet en hij begin met Geelbooi saam uittespan.

Hans sê: Gaan maar binnekant meester, die ou vrou is daar, en toen die meester vra: Hoe gaan dit nog? sê Hans: Nee die ou kerl is nog maar siekerig en ma haar kop is seer!

Die meester stap toen binnekant en kom in die groot voorhuis. Dit was vir jou baing donker daar en hij kon niks sien nie. Hij staan so vir 'n rukkie en wil juis weer buitekant toe loop, toen hij daar in die hoek van die kamer 'n diepe sug hoor. Nou sien hij dit is tante die ook op dieselfde ogenblik sê:

Is jij dit meester? Tante sit diep weg in die groot stoel en kom nou oorend. Hulle groet toen met die hand en tante roep kombuisdeur toe: Annie, Annie, kom hierso, jou slegte ou ding, bring koffie vir die meester. Die ou meid was allang gewoon aan die ounooi haar maniere en bring koffie.

En hoe gaan dit nou hier onderlangs, vra die meester. Toen begin die ou vrou te vertel hoe dit gaan. Haar kop is baing seer, maar die meester moet tog maar eers agter haar ou man kijk, want die was tog al te siek. Net soos die koffie gedrink was, stap hulle slaapkamer toe. Daar was dit eers regtig warm en donker. Die meester maak die gordijn ope en ook die klein venstertjie, want dit was te benoud. Oom Migiel, wat volgens die ou vrou somaar dood wou gaan, werk homself uit die dekens, nogal 'n

bietjie fluks vir 'n man wat in die toestand is en sê: Morre meester.

Morre oom Migiel, hoe gaan dit nog?

Ja, sê oom Migiel, op 'n steunende toon, dit sal ik nou mooi vir jou vertel. (Mij ou hart, geef tog vir mij 'n bietjie koffie) Die meester denk, dat dit altemit beter is, dat oom die koffie laat staan, maar die ou sê, dit is maar bog, en hij begin te vertel.

Kijk sê hij, vanmelewe was ik baing geplaag gewees met die steek in mij hart. Nou het ik lang gehou, maar toen het ik 'n kou'e gekrij en die spul het vir jou regtig begin. Ik was almelewe 'n werkzame man gewees, en jij moet weet meester, ik kan enig ding doen. Ik kan messel en tuin maak en skoene maak en al die sake doen. Nou, na ik die kou'e gekrij 't is die steek so tusse mijn blaai en op mijn oge en in mijn kop, so het ik maar wil sê, dit is tog 'n alte treurige saak, en die meester kan wel verstaan hoe dit is.

Die meester het „Ja” gesê, maar glad niks verstaan nie. Wat moet hij sê? Ja, vervolg oom, en nou is die ou vrou van mij ook al siek en ook met die sink geplaag.

Tante het daarbij gesit en gesug en wil nou haar kwale vertel, maar oom gee haar geen kans nie. Jij moet nou mooi verstaan meester, dit is die vliegende sink wat so deur haar kop gaan. Partij keer is dit of die ding van die ou vrou op mij vlieg en dan weer van mij op die ou vrou.

Mijn tijd, val toen die ou vrou hom in die rede, partij keer sit ons so regop in die bed met die sink, en sij steek haar twee vingers regop in die hoogte.

Die meester het toen 'n bietjie swaar gekrij, want hij kon nie nalaat sig die twee ou mense voor te stel, regop in die bed met die sink, wat heen en weer vlieg tussen hulle. Maar hij het daarom ernstig gekijk en „Ja” gesê.

Hij het toen om die perd van Hans gevra, want hij wil

net so ewe oor rij naar om Joggom, wat net 'n twintig minute daarvandaan blij. 'n Kaffer draag die skaap en die jam en die meester trek, en belooft voor die ete weer terug te wees.

Oom Joggom was glad nie 'n bijwoner nie, en hij sou vir jou regtig kwalik geneem het als jij dit durf gesê 't. Hij was daarom amper een. Hij was 'n neef van tante en 'n swagers angenome kind van oom, en het daarom net goed geleef. Hij het baing boeke gelees en baing geleer in sijn jeugd soos hij sê, maar die goed is nou 'n bietjie deurmakaar in mijn kop, sê om Joggom. Hij was baing lief om hoog Hollans te praat en toen hij die meester sien aankom en van die perd spring, sê hij: Ik heef gedenk, dat die huis van 'n arm man niet goed genoeg sijn vir U meester; ons het jou lank niet geontmoet... Die meester het gedenk, oom Joggom speel maar net en sê: Hoe kom? Ja, kijk, jij verkeer maar net bij sij, wat in die hoge is, en bij die wat in nederigheid is kom jij niet! Sijn hij te gering vir jou? vraag oom Joggom met 'n spottende glimlaggie.

Die meester het nie 'n antwoord gegee nie en vra: En hoe gaan dit nou met oom Joggom sijn gezondheid? Oom Joggom het seker nooit die treurspel van Hamlet gelees nie, maar hij sê daarom net soos die prins teun die nooi Ophelia gesê het: Goed, goed, goed, maar hoe goed, dat is die vraag, 'n Mens, gaan oom Joggom voort, kan goed wees en hij kan niet goed wees, die apostel het gesê.... Toen stop die meester die ou, omdat hij weet, hij sal nooit kos krij die dag, als oom oor die apostel begin, en hij sê: Maar hoe goed dan oom Joggem? Tante Annie het gesê jij was...

Kijk, meneer, sê oom, die maag is nou die ding, wat mij plaag, hij gee mij niet rus en niet vrede. Hij is die doorn, wat Paulus ook geplaag het. Ik het van mijn lewe al baing swaar gekrij. Dit was met die Basoetoe oorlog,

nee met die Vrijheidskrijg, nee tog nie, met die Basoetoe oorlog dat ik die kou'e gekrij het op mijn maag. Nou is die ontwikkeling van die konstitutie van 'n mens so, dat jij hom nie verstaan nie. Partijkeer is dit of die klep van die maag gedruk word, en wat die geleerde mense noem pressie krij van 'n sekere ietsie, wat hom verteer. Dan kom daarbij die hart en die longe en die lewer (Oom wijs op sijn bors) en al die andere dinge werk saam om die ding af te druk, en jij kan verstaan hoe voel ik nou. Maar dit moet so wees, o die wereld, die wereld.

Die meester het van die siekte van oom Joggom maar min verstand gehad en hij denk, wat moet nou 'n regtige dokter van so'n geval denk? Maar hij sê maar niks. Oom Joggom het gehoor van die mohopatie, maar dit kan nie goed wees nie, omdat hij die koffie moet laat staan, en die koffie is 'n gawe die mens geskonke, wat niemand mag verag. Die meester sê, hij sal oor die geval nadenk en wil weer rij. Oom Joggom sê, dat dit nie kan gebeur nie, omdat hij nog nie koffie gedrink het, en als die meester wil bedank, word die ou nukkerig en sê: Ja onse koffie het nie suiker nie, maar 'n mens kan hom daarom drink! Toen kom daar gelukkig die kaffer met die skaap en die jam, en die meester laat die koffie half uitgedrink staan. Hij groet en rij. Toen hij op die perd sit gaan dit sommer borrel, borrel in sijn maag en dit was maar goed, dat oom Joggom nie gehoor het, wat hij gesê het nie, want dit was nie 'n segenwens vir die gawe nie.

Oom Migiel het in die tussetijd uit die bed geklim en sit met 'n groot baatjie aan bij die tafel en rook en drink koffie en hoes en blaas, net soos 'n ou boormasien. Die meester sê toen vir hom, dat hij die rook moet laat staan, want dat dit baing sleg vir hom is, maar toen word die ou amper kwaad en hij sê, dat hulle hom maar liewester moet begrawe, als hulle die koffie en sijn pijp wil vat. Ook denk hij dat die mohopatie goed is vir vrou-

wens en kinders, maar vir mans is dit bog. Hij sal vanaand 'n bietjie haarlemensies vat, dit sal hom goed doen, denk hij.

Na die ete, vertrek die meester en belooft hij sal Saterdag weer terug kom, om te hoor. Op die terugweg, vat hij die pad naar nig Hessie. Sij was 'n weduwe en krij baing swaar, soos sij sê. Sij het twee kindertjies en haar broer woon bij haar. Haar oudste kind was een dogtertjie van 8 en die andere was 'n seuntjie van 6 jaar. Die mense het gesê, dat sij nie al te skoon was, maar die mense praat baing. Toen die kar op die werf kom, staan Hessie op die veranda en vertrek dadelik naar binne. Die meester stap in die voorhuis en die kaffermeid sê, dat die nooi aantrek. Hij gaan toen maar so lang op die sofa sit. Daarop lê 'n rooi kombes met 'n geel jakhals beskilder. In die middel van die kamer staan 'n klein ronde tafel met 'n groen kleed bedek. Op die tafel staan 'n groene waterbottel met morsige water en 'n paar waasies met rooie, gele en blouwe gemaakte blomme. Die stoele langs die muur was ouderwets en met leer bekleed en 'n bietjie kreupel. In die hoek was 'n orgel, maar dit was 'n bietjie deurmakaar, die kinders speel net op hom, sê sij. Aan die ene kant van die kamer hang die portrette van haar oorlede pa en ma, en aan die andere kant twee gekleurde prente. Die ene was Moses met die twee stene tafele, en die andere die Maagd Maria met die bijbie. Die meester het al die dinge bekijk en geduldig gewag en na 'n rukkie kom Hessie in. Sij was 'n vrou, wat vir jou kan gesels en die meester blij daarom maar stil en laat haar praat.

Morre meester, ik meen middag, sê Hessie. Hoe gaan dit nog met jou? Het jij al koffie gedrink? En dadelik vlieg sij naar die kombuisdeur en skree: Mary, Mary, kom hierso en bring koffie. Ja, sê sij, toen sij haar omdraai, ik krij tog al te swaar, so alleen op die wereld. En nou

moet jij weet meester, is die maag ook al deurmakaar, en die lewer plaag mij tog al te baing. Nou het ik vir Louw, mijn broer gesê, hij moet tog 'n bietjie vir tante Annie laat weet dat ik siek is en als die meester hier langs kom, kan hij mos self sien hoe lijk dit met mij. En hoe gaan dit nog met tante Annie en oom Danie en al die andere mense?

Ja, kijk nou die klein vuilgoed, kijk 'n bietjie! Dit was gemeen vir haar seuntjie, wat baing morsig het ingekom. Sij grijp hom bij zijn kraag en sê: Og tog meester, hij is tog 'n al te vernuftige kind! Toe mijn kind, spel tog 'n bietjie die Trap der Jeugd vir die meester. Dit het ik hom self geleer.

Hansie het dit nie gelijk nie en wou gaan huil, maar sij stop hom deur te sê: Als jij nou mooi spel, krij jij ook 'n handvol swieties van ma, toe mijn kind. Toen begin Hansje.

T. ma, R. ma, A. ma P. ma, trap ma, en so gaan hij aan tot die eind en hij eindig met „Trap der Jeug, ma.”

Sien die meester nou wat 'n vernuftige kind hij is? Sij haal toen uit 'n laai 'n bietjie morsige swiets, veeg Hansie zijn neus met haar voorskoot af, en jaag hom buitekant toe. En toen laat vat sij weer: Ja, sien meester die lewer plaag mij maar altijd, en als jij tog 'n bietjie medisijne wil gee sal ik blij wees, en sê vir tante Annie, ik sal kom kuier, en sê groetnis vir al die mense en.....

Al die tijd het die meester gesit en denk, hoe sal hij tog verlos word uit die hande van die vrou. Hij sê, hij sal oor die geval nadenk en haar medisijne gee, als sij kom kuier, want dit is 'n sware geval!

Maar, val Hessie hom in die rede, ik het gesien jou koffie is nog niet uitgedrink nie, wag ik sal varse order, en sij wil weer weg loop, maar die meester het op die ogenblik self 'n bietjie siekerig gevoel, en groet haastig. Hij sal alles sê, wat sij hom gevra het, en is in die kar

en sê vir die kaffer: Rij kerel, als die weerlig! Die kaffer het nie geweet, wat die baas meen nie, en het snaaks opgekijk. Maar hij sien die baas is regtig haastig en hij rij dat die stof so staan. Toen hulle bij die huis kom, staan die ou vrou op die stoep en so gou als sij die meester sien aankom, is die koffie al ingegooi. Toe moes die meester alles vertel en antwoord op haar vrage. Tante sug baingtoen alles klaar vertel is en sê: Ja, meester die mens het daarom 'n strijd op dese aarde! En toen het die meester ook maar ja gesê, omdat hij aan die lewer van Hessie gedenk het.

ARMOEDE.

Bruingrijs staan de oude huisjes op rijen in 'n achterstraatje van Fordsburg. Vale vensterkozijnen met vuile ruiten. Daarachter iets wat gordijn heet, doch 'n lap is. Open deuren met vuile kinderen die zich nog vuiler maken in 't opwarrelend stof. Op de kleine veranda's staan moeders met half opgeslagen voorschoten, elkander nieuwtjes te vertellen met luie gebaren en hoofdknikken en zich zo nu en dan met 'n ruk omkerend, als de stof hen in 't gezicht waait. Slordige haren en grauwe aangezichten nu en dan met de achterzijde van de hand afgewist, met de verzuchting van „mastig die stof.“

Op de hoek van de straat is 'n slagers winkel met kleine stukken rood vlees en enge droge worsten. Voor 't grote vuile raam liggen twee naveloze jongens te filosoferen over 'n kleine varkenskop daarbinnen, met recht-opstaande oortjes, stijf toegeknepen ogen en 'n bloedneus.

„Jong, kijk hij knijp die oge toe.“

„Man, hij is mos dood.“

„Kijk dan sijn neus bloei!“

„Hulle het hom gesteek.“

„Hulle het hom keel afgesnij.“

„Jij is mal.“

„Né, jij is!“

„Eet jij vark?“

„Ik lijk hom nie, maar ik eet hom daarom, als ik honger is.“

Op de andere hoek staat 'n fruitwinkeltje waarin 'n Griek bezig is met 'n lapje, al zijn mooie tomaties te doen glimmen en zijn nartjes te rangschikken, waarmede hij

telkens weer begint als hij 'n tiekie sweets of 'n sixpence brood verkocht heeft.

'n Oude man, met 'n klein kind aan de hand, stapt voorzichtig van een der veranda's en vraagt angstig aan 'n magere jongere vrouw:

„Annie, is daar nie motore nie?”

De oude is eens van 't getoet van 'n motor geschrokken en het is hem niet uit 't hoofd te praten, dat hij nog eens door zo'n voertuig overreden zal worden.”

„Nee pa, daar is nie!”

Met moeite strompelt de oude verder, het kleine kind voort trekkende, dat met de ene hand voor de ogen blindelings meesukkelt.

„Kom Hansie, kom mij kind, ou pa gaan kos koop!”

Hij treedt de slagerswinkel binnen en haalt diep adem. Hij weet wat er komen zal en bereidt zich voor op 'n aanval.

„Zo,” begint de slager, niet onvriendelik, „kom oom 'n bietjie die ou rekening betaal, die hier nog staan? Ik sal blij wees.”

De oude slikt en begint te vertellen over de behoefte thuis, over de ziekte van zijn dochter, over 't zonder werk zijn van zijn schoonzoon, en eindigt met de vraag of hij niet voor 'n sixpence 'n stukkie vlees kan krijgen, want zijn dochter moet „sop” eten.

Brommend zoekt de slager enige stukjes vlees tezamen, wikkelt ze in 'n oud stuk krant en geeft ze aan de oude met de woorden:

„Hierso! 't Lijk vir mij anders of jou twee dogters nog baing geld het; hulle lijk net groot ladies, hulle.....”

Woest laat de oude man 't kleine kind los; met zijn armen zwaaiend wil hij beginnen te spreken, doch komt niet verder dan:

„Hulle, hulle Kom Hansie,” zegt hij eensklaps, „kom” en zonder te bedanken voor 't „groot” stuk vlees, verlaat hij de verbaasde slager.

Thuis wacht zijn dochter in 't kleine huisje van twee kamers, waar achter 'n klein hokje als keuken is aangebouwd. Op 't grote bed in de achterkamer ligt 'n man zwaar te ronken.

„Pa,” zegt de zwakke vrouw, „Jan het thuis gekom, hij kan nie die cab krij wat hulle hom belowe het nie, en hij het baing gedrink. Hij slaap nou. Sal ik die vlees kook pa?”

De oude man zet zich versuft op 'n stoel neer.

„Wat mekeer?” vraagt de dochter, „het hij gepraat oor die rekening?”

De oude schudt 't grijze hoofd en staart voor zich uit. 't Kleinkind, dat ziet dat er iets verkeerd is, tracht op zijn knie te klimmen, doch hij weert hem af.

„Wat mekeer pa?” vraagt de jonge vrouw angstig. „Wat mekeer?” (en de oude staat op). „Die geld is niks nie, die geld is niks nie” herhaalt hij, „maar hij het gepraat van jou susters, van die die mijn grijze hare!”

Verder kan de oude niet komen.

De zwakke jonge vrouw zakt op 'n stoel neer en schreeuwt meer dan ze spreekt:

„Ja, ja, ik het mos vir pa gesê, al die mooie praatjies van die predikant is niks nie. Hulle, ja hulle is groot ladies, hulle is, 'n

Zenuwachtig snikken houdt haar tegen verder te spreken. De oude man staat op, gaat naast haar zitten en legt 't vermoeide hoofd tegen haar schouder.

„Hessie, Hessie, hoor 'n bietjie! Ik weet hoe swaar jij krij. Moet nie die moed verloor nie mijn kind. Hoor tog hoe die schrift seg.”

Boven zijn hoofd op 'n plankje ligt 'n Bijbel. Met moeite neemt hij die er af en zoekt op Psalm 73. Met gebroken stem leest hij:

„Want mij aangaande, mijn voeten waren bijna uitgegleden. Ik was jaloers op de dwazen ziende hunne voorspoed.”

Zo gaat hij voort, tot hij bespeurt dat zijn dochte slaapt, ondanks honger en verdriet.

't Kleine kind is weer naar de veranda gegaan waar 't speelt met stukjes glas. Uit 't andere kamertje klinkt 't zware snorken van de beschonken man. Buiten waait de wind en maakt de lucht grijs en de adem benauwd.

Met de ene arm om zijn kind geslagen, zijn andere rustend op 't boek, welks beloften hij meent ook voor hen gegeven te zijn, bidt de oude in stilte:

„Heere, wat heb ik gedaan, dat ik zo zwaar beproefd wordt?”

'N BOODSKAP.

'n Mens moet in sijn lewe partijkeer dinge doen, wat hij glad nie aangenaam vind nie en vooral 'n getroude man krij so nou en dan van die klein sake te verrig, wat hij liewer laat staan, maar dit help hom niks nie. Hij moet. Maar elke skaduw het ook weer 'n ligkant en als hij goed nadenk, vind hij partij keer dat die ding tog glad nie so erg is nie, als hij hom dit voorgestel het nie. Baing keer gebeur dit, dat jij net lekker 'n bietjie sit en rook, dan kom die kleintjie en wil op jou knie sit en jou rus is gedaan. Maar dan vat jij haar op en soen die klein wange en vergeet die rusverstoring. So is daar duisend kleine dinge, wat jij als getroude man soms moet doen, maar wat tog nie so erg is als jij dit goed bekijk. Maar daar is daarom één ding, wat ik nie kan doen nie. Dit is onse plig, om in alles onse vrou bij te staan, maar daar is 'n grens ergens, en die het ik getrek bij 'n boodskap naar 'n dames winkel. Sê nou vir mij nie, dat 'n verstandige vrou haar man nooit naar so'n plek sal stuur nie. Dit is maar bog. Ik weet, dat dit nie gebeur als 'n regel nie, maar dit kan gebeur. En die eenvoudige gedagte geef mij, wat die Engelse noem „the crepe.” Nou kan jij wel sê, kijk, ik sal nie, maar dit gaan nie almelewe nie. Dit maak vir mij gen onderskeid, *wat* ik moet haal; dit is net die gedagte in die winkel te gaan. En tog is ik nie bang vir vrouwens en nooies, glad nie. Wel laat ik nou vir julle mooi vertel, hoe dit met mij gegaan het op een van die ekspediesies en julle sal mij toegeef, dat 'n mens partij keer baing swaar kan krij in die uitvoering van sijn huishoudelike pligte.

Daar was 'n gesellige avond in Johannesburg en daar sou 'n dans daarna wees. Mijn vrou is lief vir dans, maar ik verstaan die ding nie. Ons sou saam gaan en ik was blij vir haar, dat sij ook weer 'n slag 'n avond plesier sal hê. Die middag sê sij: Jij gaan tog stad toe, en ik sou tog so graag 'n nuwe belt wil hê, vir mij avondjapon. Die ou'e is 'n bietjie verskote en dit is tog op jou pad. Gaan tog 'n bietjie aan bij Norman-Amstey en krij een vir mij.

O, liewe tijd denk ik, nou is ik in die moeilikheid. Is dit nodig, vraag ik met 'n ernstige gesig, maar net om tijd te win om te denk oor 'n ekskuus. Wat kos die ding en hoe lijk dit? Een sikspens? Jij's mal sê sij, 'n sikpens! Kijk hierso, en sij wijs mij toe die ding. Wel dit was vir mij maar net 'n lappie met wat kraaltjies en 'n strikkie daarop.

Gee nou nie meer uit dan tien shillings, sê sij, dit sal nie so véél wees, maar jij laat jou nie alles in die hande stop.—Daar krij ik 'n plan! Kijk, sê ik, die boy kan maar aangaan, met sijn werk en die meidjie kan die kleine 'n bietjie uitneem, dan sal ik onse twee oudstes 'n bietjie help met hulle huiswerk vir die skool, hulle het mij gevra. Vat 'n cab, dan is jij dadelik weer terug. Maar dit was verniet. Die hare moes opgemaak worde en sij gaan maar selde uit, en als sij dan nog eers moet aantrek blijf sij liever bij die huis. Wel, ik kon dit nie tegespreek. Ik vat mijn hoed op die plek en stap weg om mijn boodskap te doen. Jij weet nou, nê, roep mijn vrou mij agterna, 'n sentuur, swart, vergeet 't? nie hoor? Nee, skree ik uit die verte.

Ik stap in die tram en sit en denk oor die woord „sentuur.” Hoe snaaks tog denk ik, dat 'n mens worde, waaraan hij vroeger so gewoon was, so kan vergeet. Ik wonder in hoe lang het ik die woord nie gehoor. Dit is al jare gelede. Wel, ik denk, ik denk, ik het die woord laas gehoor in Holland, en dit is al lang, baing lang ge-

lede. Ik sit nog so in diepe gedagte, toen daar opeens 'n bekende stem agter 'mij sê: Wat maak jij hier? Dit was 'n grap moet julle weet, want daar sit 'n vriend van Pretoria agter mij. Natuurlik ons skud makkaar die hand en ik vraag, hoe lang hij nog sal blijf. Hij moes dieselfde middag weer weg en stel voor om gou 'n glas bier te drink 'n bietjie te praat. Ons doen dit en gesels oor al die ou'e dage, toen ons nog jong kerreltjies was en al die streke, wat ons toen het uitgehaald.

Na 'n rukkie stap ons weer weg en in die verte sien ik al die groot winkel met sijn mooi spiegelruite en dames hoede en klere en bovenstukke van vrouwe ligame, met 'n korset daarom. Ik denk hulle moes dit verbied! Dits nie goed, om die dinge somaar voor mansoge ten toon te stel. Ik het 'n Hollander vriend, wat almelewe sê: 'n Mens is nie 'n aardappel, en hij het gelijk, julle sal hierin moet toestem!

Wel, ons kom bij die winkel en ik neem 'n dappere besluit, om binne te gaan.

Ik moet gou hier wees, sê ik vir mijn vriend, wag net so effentjies.

Wat—sê hij—wat maak jij in die plek? Wat gaan jij daar soek? Het jou korset gebreek? Toen wil ik kwaad worde en sê: Hou jou gesig en stap binnekant.

Die grote opeslaande deure gaan vanself ope en so gou ik binnekant is stap daar 'n baing deftige meneer op mij toe. Hij had 'n lange manêl aan, 'n glad geskeerde gesig met 'n grote bos krulhare op sijn hoofd. Hij dra 'n hoge boordjie en breede bruine das met 'n speld daarin, gemaak van 'n tiekje. Hij het grote hande en voete en ik dag hij sou 'n eersteklas poliesman maak. Die meneer sijn naam, so's ik later gehoor het was Walker.

„Yes Sir, sê hij, what can I do for you?

Nou het ik die naam van die ding heeltemaal vergeet en ik sê, I want a sentuur, please. Dit was vir hom alle-

maal die selfde, wat jij wou hê, (het dit vir mij gelijk), want hij hoor glad nie en sê net: Will you please follow me? Ik loop toen net so's 'n hondjie agter hom aan en hij breng mij langs 'n paar toonbanke bij 'n andere, waar 'n paar jonge nooies besig is 'n oude dame 'n rok te verkoop. Natuurlik julle weet hoe gaan dit. Hulle vat die ding so mooi versigtig beet van bowe, nes hulle bang is die rok sal breek. Dan hou hulle die ding so teun hulle middel en draai die bowelijf so skeef en laat die ding afhang en kijk en loer, sodat jij partij keer bang is hulle sal netnou breek. Ik denk, als ons mans op die manier 'n broek moes aanpas sou onse knieë onderkant uitkom, als ons die ding regtig aantrek. Maar julle weet, 'n vrou het maar van die maniere. Die een meisie staan so op 'n kleine distansie en bewonder die rok. Well, this is pretty, sê sij. Madam, could not possibly have made a better choice. Die ander wat die rok aanpas sê: Look at this, Helen, is'nt it simply beautiful? en sij trek die rok weer 'n eindjie opsij. Look at the folds! Helen denk: dit is die mooiste rok, wat hulle nog verkoop het in die plek. Die ou vrou denk daar nie so oor nie. Op eens sê sij: I'll come back tomorrow, I cant decide just now, en sij stap ook somaar weg. Die twee nooies kijk haar agterna en die een sê, vir mij duidelik hoorbaar: Old hag!

Nou is dit mijn beurt denk ik, en die kleinste kom ook dadelik reguit naar mij toe en vraag wat wil ik hê. Sy dra 'n paar dikke brilleglase en 't 'n paar kleine lig blouwe oge, waarmee sij mij aankijk op 'n manier, alsof sij wil sê: wat maak jij hier? Die wat Helen heet, staan agter die toonbank in afwagting. Die kleine oge is nou vlak voor mij en verwag 'n antwoord. I want a, a sentuur, please. A WHAT? sê die meisie, en lê so'n korte druk op die woord WHAT, dat dit mij het laat denk aan so'n blaasding, waar kinders mee speel en wat so op eens bars. Sij het ook so 'n pieperige stemmetjie gehad en ik skrik

amper van die uitval. Weer sê ik nou heel bedoord, I want a sentuur please! Whats that? vraag sij weer en kijk naar Helen, die ook die saak nie verstaan nie. Ik het geweet, daar is een ander naam, maar hoe hard ik ook probeer, die wil nie in mij gedagte kom nie.

You know, sê ik, for ladies, en ik wijs so rond mij middel. Die twee kijk makkaar aan en daar is 'n glimlag op hulle gesig, maar hulle hou hulle nog goed.

I beg your pardon, sê Helen, but don't you mean a skirt?

No, I don't mean a skirt, I mean a sentuur you know, a sentuur, en weer wijs ik rond mij middel.

Just a second, sê die kleintjie en vra, what number?

I dont know, sê ik, mij vrou is nie groot en....

Maar sij was al weg en kom na 'n minuut met 'n hoge hoop bokse aan, die sij voor mij neer set. Does the lady wear black or white, vraag sij en ik blij, dat ik uit die moeilikheid is, sê, o, black!

Daarop open sij die bokse en haal daar 'n korset uit en vra, will this do? Ik hoop, die sonde sal mij vergewe word, maar ik is bang, ik het 'n paar slegte woorde in mij self gepraat en was daar 'n man gewees, altemit het ik nog meer gesê.

No, thank you, I want a sentuur, you know, round here!

He doesnt want a shirt I hope, sê die ene op fluistertoon teun haar maat, Or a combi... en daar bars die twee dit uit van die lag.

Die drie dames van die andere toonbank het op die ogenblik niks te doen en kom daarby staan voor tijdverdrijf. Nou staan daar vijf vroumense om mij heen en kijk naar mij, net of ik 'n wilde dier is.

Ik moet mij goed hou en sê, baing ernstig: Look here ladies, I must have a thing like this, en wijs toe op 'n stuk lint wat daar lê. Its only for putting round your waist.

Is it for a baby? vra een van die ander nooies, en daar begin die heel span te lag en ik word regtig kwaad en wil weg loop. Opeens sien ik dat die oudste van die drie 'n belt draag en 'n ligstraal kom in mijn oog. Ik stap reg op haar toe en raak met mij vinger haar dunne middel aan en roep vol blijdschap, thats what I want, ladies! Thats the thing!

Maar stel julle voor, daar begin die ou jong juffrou 'n mond oop te maak net of sij gek is. That man is mad, skree sij, he's mad. What does he want?

Toen word ik regtig kwaad, en sê: Not you! en stap weg. Vlak agter mij het die meneer met die groot bos hare gestaan en die nooies is weer naar hulle plekke terug geloop. Hij vraag, en een van die meisies wil hom dit uitlê. Hij kijk mij aan en ik pak hom toen ooksomaar bij zijn arm en sê: I want to speak to you, come along. Hij stap saam, maar dit het gelijk of hij 'n bletjie twijfel aan mij. Geef mij 'n stuk papier, sê ik. Hij gee mij 'n stuk en ik begin 'n mooi belt te teken, met kleine stip-pies daarop om die kraaltjies aan te dui. We call that a sentuur, sê ik vir hom. Baing ernstig kijk hij daarnaar, en opeens sê hij: Very sorry Sir, but we dont stock toys.

In wanhoop wil ik wegloop, maar daar staan mij vriend van Pretoria voor mij en sê: Wil jij die winkel leeg koop? Mijn gemoed was vol en ik begin hom te vertel, dat ik een sentuur moet koop, maar dat die stomme goed mij nie verstaan nie. Hoekom vraag jij nie ver 'n belt nie, sê hij heel bedaard.

Dit was die ding. Ik skree ook somaar 'n belt, 'n belt please, en gelukkig Mr. Walker help mij self. In twee minute was ik klaar en so gelukkig, dat ik Mr. Walker 'n drink presenteer. Die belt was 'n bietjie duur maar ik sou enige ding wil betaal om uit die plek te kom. Mijn vriend het toen afskeid geneem en sê bij die heen-

gaan, ik het nie gedenk, dat ik nog in Johannesburg 'n mens Engels moes leer nie.

Gelukkig, mijn vrou vind die ding mooi, en 's avonds laat toen ons huistoe gaan vraag sij mij, of die belt nie netjies gelijk het nie. Ik sê: ja baing mooi. Was dit duur? Nie baing. Hoeveel? Ik weet nie vrou... Mama, sê ik opeens, wil jij mij 'n grote plesier doen? Ja, sê sij, wat is dit, jij kijk so ernstig. Kijk, sê ik, ik sal op mijn blote voete vir jou naar Pretoria loop, maar stuur mij tog asseblief nooit weer naar so'n vervloekste lappies winkel. En toen sij mij vraag: Wat is daar gebeurd? vertel ik haar, en toen het sij nog twee dage gelag.

MARKT.

And now, ladies and gentlemen (if there are any of that class present) I will sell you a byc, a real byc, a good byc, in short a scorcher, a shut up you fool! 't Zwarte fantasie hoedje hangt in z'n nek en 't lange haar bedekt de vuile flauw gevallen boord. Uit de mouwen van z'n goor jasje steken de lange magere handen, die hij al gestikulerend laat kaatsen met 'n rode zakdoek. 't Zweet loopt langs z'n voorhoofd, dat hij met 'n forse zwaai vergeefs tracht af te drogen, en nu en dan knijpt hij de ogen toe, als 'n helle zonnestraal weerkaatst in het gladde metaal van het rijwiel, dat naast, of voor hem op 'n tafel staat, 'n plank op schragen. En heerst 'n ogenblik stilte. Slechts 'n paar „loafers” luisteren; 't andere publiek is verspreid. Jamkowitz, „dealer in wholesale bycs,” zoals op z'n bezigheids kaart staat, schouwt rond. Niemand ziet de snelle mondvertrekking en hij gaat voort z'n beste „Sunshine” byc aan te bevelen. 'n Jong mens, ook geen „zoon der kille westerstanden” staat tans schuins achter de twee loafers en zegt luid: rubbish! Who said rubbish? De verkoper geeft z'n hoedje nog 'n duw naar achteren en windt zich op. „Who said rubbish, schreeuwt hij weer en dit trekt terstond aandacht, want enkele lui komen nader.

Ladies and Gentlemen, vervolgt de spreker tans geheel verontwaardigd, I consider you *are* ladies and gentlemen! But not all, no never! Ha, I see you, you little wretch. Don't come near him, don't please! He is not quite clean! Did you have a wash? No money to buy soap, hê. Had no breakfast. Come here, I will give you a penny. Don't come too near, you dirty „what-you-may-call-em!”

De toegesprokene luistert onverschillig, maar 't publiek groeit en geniet. De woordenvloed van de handelaar schijnt onuitputtelik. Hij zinspeelt op de stamboom van de belediger als zou die van 'n zekere insekt zijn opgegroeid; 't uiterlijk wordt beschreven als van 'n bobbejaan, 'n woord, dat de hoorders schijnbaar genot verschaft en in 't midden van z'n rede, die tans aangehoord wordt door 'n grote menigte, verdwijnt het slachtoffer nagejouwd door de handelaar. But now about business. Look at this! De rijwielen gaan tans weg of ze „gesmeerd” zijn in dubbele zin en voor £1 10s. of £2 2s. worden er veel van de hand gezet.

Na 'n half uur wordt 't slapper en bijna niets meer verkocht. Jamkowitz kijkt rond en roept: Sam come here! 't Jonge mens, dat straks de verontwaardiging had gaande gemaakt komt nader en de handelaar voegt hem toe.

Nue, 's geht gut. Du sallst mind de gesheft—werd ich nemen a drink!

Oom Hansie, met z'n karrabies nog leeg onder de arm staart Sammie aan. Hij schuift de oude hoed op zij en wrijft over zijn verwarde grijze baard. Z'n gebogen schouders buigen dieper, als hij het draagwerktuig tussen z'n knieën drukt en uit de holte van z'n diepe zak wat tabaks kruimmels te voorschijn brengt om z'n versleten pijpje te vullen. 'n Vale rookwolk dwarrelt om z'n gezicht als hij de magere wangen weer vol blaast en daarna niets anders uit, dan, „mij mastig, mij mastig!”

Ou tanta van Graan, die met haar kleindochtertje aan de hand voorbij komt, herkent oom Hans en hoort z'n uitroep, Mij mastig! Maar neef Hans, wat is dit? Wat maak neef Hans dan hierso?

De oude pas, bekomen van z'n verbazing, is blij de buurvrouw uit de 36ste straat te ontmoeten.

Ou niggie, begint hij, ik is mal, of die spul hierso!

Maar daar die klein kerl het net nou amper gebaklei met die ander jood en nou staan hij in sijn plek. Nou maar, dit's vir mij te wonderlik! Tante van Graan is niet zo geïnterreseerd in 't geval en zal maar „lieverster haar goeters gaat koop.” Dit herinnert oom Hans aan zijn plicht, en hij verlaat 't rijwiel terrein, om 'n pond spijkers „deur makkaar” en wat „kos” te koop.

Vlak achter de firma Jamkowitz is de uitstalling van nieuwe werktuigen en oom Hans kent die al. Die goeters is te duur. „Wen mister wil koop de vuilgoed, mister moet hier langs gaat koop. Ik is nie van die so maar so mense. Dit is wat die jood vir hom gesê 't en hij het 'm goed geken; hij was mos van melewe die man, wat met 'n penssjoppie op die plaats gekom 't.

De oud-ijzer afdeling wordt beheerst door 'n vrouw van grote omvang. 't Gore gezicht duikt weg, achter 'n grote omslagdoek, doch de twee kleine loerende ogen bespieden de kleinste schroef van haar uitstalling.

„Vat wil je het?” gilt ze de koper tegen. Die spijker? 'n pond? Vil je het die lang of die kort? Dits 'n sikspens, alles!” De oude man diept 'n muntstuk op uit de verste hoek van z'n versleten verstzak en krijgt z'n waar.

Nou moet ik nog die kossies koop.

Langs de muur van 'n aangrenzend gebouw bevindt zich de afdeling voedings middelen. Daarheen begeeft zich oom Hansie. De biezondere drukte die hier heerst maakt 't nodig, dat 'n gehele familie toezicht houdt en verkoopt. De oude oom is 'n „bietje skaam” en blijft op 'n afstand staan. Hij ziet de grote jamblikken en de dikke stukken kaas, die van de hand worden gezet. Hij hunkert naar de vleespotten, niet van Egypte, maar van Amerika, die met kwistige hand worden overreikt en waarvan één geopend is, om te laten zien, dat de waar puik is.

You wil neffer get this pully in the odder blazes, zegt de verkoper, and vat opout the jam! He is jam and no mistake.

Oom Hansie krijgt eindelijk voor negen dubbeltjes 'n groot tin cornbeef en 'n nog groter tin jam, die hij zorgvuldig in z'n draagtas bergt, onder de zegeningen hem daarbij gegeven. Die man sê, vertel oom Hansie later, ik hoop jij sal die goed eet met bleizier en jou kinders sijn kinders zal kom en eet en koop van mij. Hierin het hij dan ook weer gesien, dat die Israel sijn mense nog net so was als in die woestijn, want hulle is nog al te lief om 'n mens te zegen.

Maar de oude heeft nog 'n opdracht. Daar teenover „die tram z'n lijn” moet hij bij 'n koelie 'n riem koop voor z'n schoonzoon. 't Is Zaterdag en dus overal druk. Hij loopt voorzichtig over 't marktplein, doch blijft even wachten, als hij 'n grote kring kaffers en ook enkele witmensen ziet staan om 'n paar muzikanten.

't Is 'n zonderling groepje. Op 'n oude kist zitten twee mensen, 'n blinde en 'n kreupele. De blinde hanteert 'n viool, die hij op dat ogenblik op z'n hoofd geplaatst heeft om te tonen, wat hij met z'n instrument kan doen. Met de ene hand zwaait hij de strijkstok en z'n kreupele vriend tokkelt op 'n grote gitaar onafgebroken 't zelfde deuntje met enkele zeer vrije variasies. 'n Werkman was begonnen mede te neuriën. „Och was ik maar dood, die ik liefheb die krijg ik toch nooit,” maar verder komt 't niet, want onafgebroken voor tien minuten lang houdt de muziek aan en de man draait zich om, verontwaardigd, met de woorden: 't Lijkt voor mij dat die vent niet ophoudt met lolle.” 't Deuntje moge eentonig zijn, de houding der muzikanten verandert. 't Is of de arme blinde, wiens ledige ogen op een enkele punt schijnen te staren, instinktmatig voor zichzelf de tijd verdeelt. Vijf minuten onder de kin, vijf op 't hoofd en dan met 'n zwaai wordt de oude viool achter op de rug geplaatst en de gekruiste armen verdeelen de arbeid. Dit lokt 'n menigte uitroepen uit van de monden van 't gekleurde publiek en oom Hansie herhaalt ook:

mij mastig. De duim van de gitaar speler heeft onafgebroken over de snaren geraspt en 'n enkele keer, slechts voor 'n paar sekonden, bekijkt hij dat lichaamsdeel (misschien om te zien, of 't er nog aan zit) en dan raspt hij verder: 't Lied is uit. De kreupele zet zijn houten been op de grond, wat 't teken is ter verdwijning van 't publiek. Ook de oude oom vervolgt z'n weg tussen rijen koeien en paarden, schrikkerig uitwijkend voor knollen, die voortgezweept, hun beste beentje moeten vóór zetten voor 't oog der kopers of toeschouwers.

Oom Hansie slaat de Presidentstraat in naar de kant van Fordsburg. Hier is 't waar „de Woudstier en 't Lam,” Ismael en Izak, door-een krioelend te zien zijn in al hun gevallen grootheid. Indien de grote Zanger voor 'n ogenblik kon zien, hoe de twee volkeren „uit Abrams heup geboren” hier leven en sterven, zeker zou hij niet de uitroep: „En wat uit Abrams heup geboren wordt is koning!” geslaakt hebben.

Vuile Koelies met morsige lange hemden en bruinrode hoge kallotten, waarvan een lange pluim afbungelt; deftige priesters met lange baarden en in even vuile zwarte jassen met goud geborduurd; kleine Indiërs eveneens rood gekalot en witgehemd wriemelen door de grauwe mensen stroom; viesse polakken die via Londen nog kortelings arriveerden, dringen zich schreeuwende tussen allen door, met hun mars voor de buik in hun onverstoorbare lust tot verkoop. In 't begin van die straat zijn de groot hand-laren te vinden, Samuelson & Co. in glas en aardewerk en daarnaast Abdul Kasson in groenten. Daar ziet ge de vuilste krotten bewoond door arme koelies, 's avonds hun tomatoes tellend en zittend tussen de manden, die ze de ganse dag op 't hoofd droegen. Daar ziet ge de arme blanke op Vrijdagmiddag afrekenen met Mr. Alin Said en in pennies z'n karige winst bedingen.

In de andere grote „bezigheden” kopen arme Israëlieten

hun voorraad van Mister Hamburg, omdat die groot wordt genoemd in de vergadering en van Mister Lewis omdat die is 'n farding billiger.

Maar de oude man gaat verder, tot op de koelie markt, waar hij z'n riem koopt en op de bus wacht. Daartegenover klopt 't hart van het Joh'burgs verkeer. Daar stoten kleine pijpjes korte dampwolkjes uit, en grote zwarte schoorstenen, hoge ijzeren buizen, lange vuile rookwolken voort, soms dik als morsige schapenwol die zich oplost in sierlike pluimen. Daar bomkt het en dreunt 't en steunt 't en uit die holle gewelven tjingelen de klinkende trams te voorschijn om zich te verspreiden langs al de aderen tot de uiterste delen van 't grote lichaam. Op de koelie markt heerst iets kalms, iets gelatens. Die talloze kraampjes worden ieder trouw bewaakt door hun eigenaar, doch 't drukke Israelitese is hier niet te vinden, de bewegingen van Ismael zijn kalmer, waardiger. Hij beduidt niet de bosjeskop Sjangaan met druk handgebaar, dat die bonte zakdoek 'n sieraad voor z'n lendenen zal zijn, doch hij overreedt hem of in 't Sjangaans, of in 't opgelapt Engels, dat dit zo is. Elk kraampje is 'n toko op zich zelf, dat elk artikel inhoudt, van brood tot schoenen, om niet te spreken van al de ijdelheden, als daar zijn, gouden ringen en diamanten daspelden.

En tussen die kraampjes staat er één van 'n Griek. De dikke oude vrouw houdt zich ontleedig met 't vullen van 'n sigaret, die ze, als bezigheid slap is, opsteekt, of anders achter 't oor verbergt. Langs het voetpad harken de jonge dochters dezer oosterlingen, hun mars op de knieën of voor zich op den grond. 't Is de moeite waard 'n studie te maken van deze dochteren uit Syrië. Onwillekeurig komt voor onze geest 'n profetie, en 't vuile van 't gelaat verdwijnt. 't Mooie ovaal met de donkere gazellen ogen blijft. Met handgebaar en 'n taal even onverstaanbaar voor ons als voor die vuile mijnkaf-

fer prijst ze hem 'n spiegeltje aan. Hij neemt 't in de hand en grijnst en we verwachten bijna, dat hij als 'n aap, 't ook aan de achterzijde zal bekijken, doch dat doet hij niet. Blijkbaar vindt hij, dat die spiegel z'n schoonheid geen recht doet, want hij geeft 't terug met 'n luie beweging; doch vóór hij kon gaan heeft de verkoopster een veelkleurig brosjé uitgehaald en 'n „tiekie” is de prijs waarvoor dit versiersel van plaats verandert uit de mars in 't grote gat dat de kaffer in z'n oor geboord heeft.

Plotseling komt er beweging in de rij. En de schare ziet 'n agent naderen, want 't is hun verboden daar te zitten. Als 'n telegrafies bericht gaat dit door de rij en men ziet ze vluchten allen achter elkander met hun mars op de rug onder 't gelach der kaffers. De vlucht duurt echter niet lang. Een blok rond en dan weer terug om dezelfde plaats en houding aan te nemen. De Joh'burg markt is studie waard. En 't weinige, dat ik u hier vertelde kunt ge zelf gaan zien en veel meer nog, want wat er nodig is om ook hier te genieten is 'n sypathieke blik en gevoel voor smart en humor.

BIJ DE „AFNEMER.”

Hermaans, laat staan! Moe nie mij kind!

Hermaans was 'n jong mens van vier jaren oud met 'n grote hoed, 'n stijve bloes, 'n fluwelen broek en afgezakte sokken over grote laarzen. Hij had chocolade gegeten en donkere lijnen op z'n wangen getekend en nu was hij bezig met toffee, dat hij in lange telegraafdraden tussen zijn tanden door trok en aan 't winkelraam voor zich trachtte vast te maken, tot grote ergernis van de Griek, die juist z'n tomatoe's zo mooi opeenstapelde aan de andere kant.

Hermaans, mij kind, protesteerde ma, moe nie!

Ma was 'n klein mager vrouwtje, met goelike knip-oogjes, maar toch met scherpe lijnen in 't gezicht, die deden vermoeden, dat (als ze kwaad was) zij nog niet van de allergemakkelijkste zou zijn. Pa was bijna tweemaal zo groot als zij. Hij stond breedgeschouderd met wijduitstaande benen midden op het voetpad grote rookwolken uit te blazen, maar tevens iets te zoeken en herhaalde werktuigelijk al ma's vermaningen.

„Ja, jij is mos so smart,” zei ma, „jij weet mos die pad, waar is jij man, he! Altemets is dit almaal glad verkeerd en waar is ons dan, he?” De man bleef onbeweeglik staan, maar scheen de nummers aan de andere zij van de straat te lezen. „Wag nou nog net 'n ietsie, ik weet, dit's hierso, moet nou niet ongeduldig wees! Blij nou maar stil! Boet Gjert en ik was saam hier gewees en ik weet dit is hier. Dit is Fordsburg ze plek en hierdie straat is die plek waar hij blij.”

De vrouw was maar half tevreden en Hermaans werd weggetrokken van 't raam dat hij met allerlei hyroglyphen beschreven had. Hij protesteerde echter en begon hard

te schreeuwen, 't welk pa 'n „hou jou bek” ontlokte en ma verontwaardigd deed opstuiven, omdat Maansie ook al moeg was van die wag.

Nog twee huizen verder drendelde 't echtpaar Pa voorop, onzeker van z'n leiderschap, ma, Hermaansie voorttrekkend met verkorpt ongeduld.

„Hier's dit, hiers die plek” riep de man zich eensklaps omdraaiend; „ik het jou mos gesê, hiers die plek.” En hij stond stil voor 'n portaal aan welks wanden lijsten met portretten gehangen waren. Portretten van kinderen en grote mensen, van bruiloften met stijve bruiden in 't wit en bruidegoms in 't zwart, met wijd opgespalkte ogen, alsof ze zelf geschrokken waren van hun eigen moed, om te trouwen. De man zei: „Nou gaan ons hier die trap op en dan is ons daar.” Hermaans had echter geen trek. Hij wilde beneden blijven en hield zich met z'n kleefhanden vast aan ma's rok.

Pa had er genoeg van en nam z'n zoon onder de arm en beklom de berg der beeldende kunsten, terwijl ma met zoete woordjes haar zoon stil trachtte te maken.

Boven was een kamer links die als een ontvangkamer werd gebruikt en daarheen werd 't echtpaar door een jonge dame geleid, die hen zeide, dat ze maar wat moesten wachten, want dat 't erg druk was.

Hermaans begon met z'n kleefvingers op de piano te hameren en pa bekeek de portretten.

„Kijk hierso” riep hij z'n vrouw toe, die poogde met haar zakdoek 't beschilderde gezicht van haar zoon wat te reinigen, „hier die kjerl lijk mos net so's die klein Hollander, wat daar bij ons op die plaats was, kijk hij het net so'n mostaas!”

De vrouw zei: „jij's mal” en ging voort kleine Hermaans te reinigen, „die kjerl lijk nie zo nie, die Hollander z'n hare was wit en die kjerl het mos zwarte hare!”

Pa keek nog 'n „slag” en vond toen, dat ma gelijk had,

maar ook dat die kjerl *amper* net so's die Hollander gelijk 't; waarop ma toestemde, dat de haren uitgezonderd, dit hom kon gewees het.

De afnemer kwam binnen en vroeg: „You want your foto taken?”

Mr. Vermaak wilde juist antwoorden, doch Mrs. Vermaak was hem voor. „Yes, we want 'n portret, van die little boy.”

De fotograaf keek naar de „little boy” en bleek niet erg ingenomen met 't kunsttalent van Hermaans, die, buitendien de toetsen met 'n kleverige film bedekte.

Please come this way, will you? De vrouw voorop, Hermaans bij de hand trekkende en pa achteraan, volgde het gezelschap de fotograaf door een nauwe gang naar de operatie-kamer. Er werd gebeld en de afnemer verwijderde zich met 'n ekskuus voor 'n ogenblik. Ma ging op de enige stoel in 't midden van de kamer zitten en nam Hermaans bij de hand. Pa wandelde langs 't karpel en bekeek verschillende voorwerpen; 'n naakt vrouwenbeeldje, dat op 'n voetstuk stond, keerde hij zorgvuldig om en van de grond raapte hij 'n tamboerijn op, die hij zijn vrouw wees. „Dits die ding, waarmee die salvationmensen die geld kollekteer. Ik wonder of die kjerl van die „army” is! Mrs. Vermaak was bezig haar zoon voor te bereiden. Z'n kraag werd recht getrokken, z'n sokken opgehaald en zijn hoed recht gezet.

Maar de jongen had maar al oog naar dat ding, dat daar op drie poten stond met 'n zwarte lap er over. Zelfs de tamboerijn wou hij niet aannemen, toen pa hem die wilde geven voor speelgoed.

Ma, wats die ding? Dits die afneemding mij kind, zei ma.” Wat maak hulle met hom? Hulle neem af, zei ma.

Hermaans had blijkbaar eerbied voor dat ding en wilde juist beginnen te vragen, toen de afnemer binnen kwam.

De man was erg druk en begon terstond met: „Now, we'll see. How do you want him taken?”

Zover was 't echter nog niet, want Mrs. Vermaak moest hem eerst over 't een en ander inlichten.

You see, zei ze, ons live in Greenkop bij Roodepoort. En Hermaans my son is four years en now will ons hom laat afneem you see! Yes, zei pa, ons will hom laat afneem.

„De afnemer verstond dit en vroeg ongeduldig: Yes I see, but how? Will you (en zich plotseling bezinnend) die kop of also die lijf of die kop and die heel pens? De moeder verstond de bedoeling en sprak: o ik sien, jij verstaan hollands. Kijk hierso, ik het gedenk ons zal Hermaansie 'n paar nieuwe skoene koop en 'n nieuw broek en nou denk ik ons moet hom heeltemaal laat afneem.

Will you take off his hat please? vroeg de afnemer. Pa nam de hoed van z'n nageslacht af, doch Hermaans protesteerde. Maar ma gaf hem 'n stuk toffee en hij zweeg. Now zal ons kijk, zei de afnemer, die 'n klein stoeltje in 't midden plaatste waarop het kind gezet werd, terwijl z'n moeder hem vast hield; doch zodra ze probeerde hem los te laten, bleek 't dat haar zoon topzwaar was en om wilde vallen.

Doch de afnemer wist 'n ander plan. Een gewone stoel werd nergezet en Hermaans daarop geplaatst. Dit ging goed. Terwijl de fotograaf wegging, om een kwitansie te halen voor 't op afbetaling ontvangen pond, sprak ma haar zoon moed in.

't Was niks, zei ze en pa zei, dat 't al te snaaks was. Hermaans moest mooi in die ronde glasie kijk en dan kwam daar van die mooie tingtingkies uit, al te mooi! Het kind beloofde, nog niet geheel gerust gesteld, op de vogeltjes te zullen letten. De fotograaf kwam terug en overzag het toneel. Hij trok aan Hermaans z'n broek en z'n bloes en zette z'n beide handen langs de oren van 't kind, om z'n hoofd in zekere richting te plaatsen. Dit wilde de kleine niet. Ik wil die voëls zien, riep hij, ik wil die voëls

zien. What does he say? vroeg de afnemer. O, zei ma, hij wil die bird zien, wat daar uit die ding kom, ons het hom gesê you see, van die birds.

De man verstond. Hij ging met 'n stukje papier naar de kant van de kamer, speldde dat tegen een scherm en zei: „Look hier is die fools. You'll see baje fools, here is baje fools,” baje herhaalde hij met nadruk.

Pa en ma retireerden en met 'n angstig gezicht keek Hermaans naar 't stukje papier. Toen de fotograaf onder 't zwarte doek kroop, verplaatste hij gauw 't stuk lekkers in z'n mond en keek met aandacht in de lens. En zie, daar begon dat ding te bewegen, 't hele toestel kwam nader en hij zag z'n beeld in de grote bus groter en kleiner worden. Angstiger werd 't kind en toen plotseling 't hoofd van de fotograaf onder het zwarte doek tevoorschijn kwam, werd het hem te benaauwd.

Hij begon luid te gillen: „ma, ma die spook wil mij vang.”

Ma kwam nader en pa werd boos.

De fotograaf zei, dat hij „a good boy was,” en dat hij net zo'n rukkje stil moet staan. Daar was baje fools net nou!

Weer verdween de man achter 't doek en vond z'n afstand. Hermaans, die achter aan z'n jas werd vastgebonden keek naar 't stukje papier, en toen de man de plaat ontblootte trok hij met 'n gauwe beweging 'n lange toffee draad uit z'n mond.

Ma zag 't doch 't was te laat.

We'll try another one, zei de afnemer geduldig en Hermaans, die juist in 'n luid gehuil wilde uitbarsten werd door pa gerust gesteld met de belofte van 'n mooi ijsterperd.

Alles was klaar. De fotograaf stond naast z'n camera met 'n elastiek balletje in de hand en kneep daarin toen 't stuk papier door de tocht opwaaide en Hermaans beide

handen uitstak met de uitroep: Die voëls vlieg, die voëls vlieg!

Ma werd nu moeilik. Dit was te veel. Ze gaf Hermaans 'n goede knijp in z'n arm terwijl pa trachtte te troosten, doch door ma werd afgesnauwd.

Never mind, zei de afnemer, we „will try again.” 'n Ander stuk papier werd vast gemaakt, pa achter de afnemer geplaatst en ma achter Hermaans. Soms kwam 'n brede grijns op 't gelaat van 't kind, want pa, om hem in 'n goed humeur te houden, trok allerlei gezichten, 't welk 'n schat van zoetheid uit Hermaan's mond in 't licht bracht. „Once more” riep de afnemer en éér men 't wist, was voor de vierde maal de hoop der ouders afgenomen, tans op goed geluk af.

Och ja, zei pa, dit was al te mooi en de afnemer zei, dat dit eerste klas was.

Hermaans wou niet van de stoel af en plukte met z'n sweet handen aan ma. Hij wou die voëls zien. De proef zou gestuurd worden binnen 'n week en Hermaansie kon nou vertellen, dat hij was afgeneem. Langzaam slenterde 't gezelschap door de stoffige straten naar de trein. Ma met haar Hermaansie voorop, pa achteraan, trots op z'n zoon die zo zoet geweest was.

WEGGESPOELD.

In het kleine van baksteen en dagga opgetrokken huisje zat de arme vrouw alleen bij haar kind, dat in 'n bedje sliep, hetwelk al tweemaal verschoven was, want de regen hield aan en de wind joeg het water onder het ijzer door naar boven, en in de kamer hoorde zij naar 't stadige gedroffel, nu al op drie of vier plaatsen. 'n Armoedige kamer was 't, waarvan de mestvloer tans doorweekt van 't nat wasemde. De poten van de kleine ronde tafel hadden gaten gemaakt in de drassige bodem en kleine voren waren getrokken door 't telkens verschuiven van 't ijzeren ledikantje. De paar portretten aan de wand waren doorweekt van 't water, en de groene schimmel tekende allerei landkaarten op 't grijze papier, dat van boven in vellen begon af te hangen.

Voor 't kleine raam stond 'n tafeltje met 'n paar boeken en 'n wekker, die zenuwachtig tikte. Een gordijn woei heen en weer in de deur, die naar de slaapkamer leidde en de deur van 't kleine ijzeren kombuisje ratelde onrustig. Voor 't huisje zaten enige verweerde hoenders te schuilen en lieten angstige geluiden horen, als 'n windvlaag hun veren omhoog deed staan. 't Was 'n vreeslike namiddag! 'n Enkele maal trachtte de zon door de grauwe wolken te boren, doch steeds donkerder massas doemden op en goten hun overvloed op de al reeds doorweekte aarde. Windvlagen dreven de stralen schuin en lieten ze glinsteren als dunne glaspipen. 't Vee, tegen de rand achter 't huis, stond met gebogen kop gedwee 't water op de te vangen tegen de druipende flanken. Als mistwolken kwamen de vlagen over 't randje en stoven voort, de voetpaadjes makend tot riviertjes en de grote weg, die naar de rivier leidde tot

'n brede stroom. En de riviertje zelf! Dat argloos spruitje, in de zomertijd bijna zonder water, was nu 'n bergstroom. Grote witgekuifde golven bruisten onstuimig voort met donderend geraas. Zware klippen hadden hun oude rustplaats moeten verlaten en werden voortgerold of 't speelgoed was, en diep bogen de wilgeboompjes over 't water, dat aan hun wortels zoog en de grond telkens lossen maakte, die ze nog tot steun diende. De met witte klippen bezaaide drift was nu 'n draaikolk. De wind stond er vlak op en probeerde het water tegen te houden en dreef 't 'n voet terug, doch langs 'n andere steen stormde het voort met wilder vaart.

De zon was aan 't ondergaan, en de loden lucht wilde geen enkele straal weerkaatsen. Alleen een bloedrode streep rustte op de wester horizon, dreigend, onheilspellend en 't oog vermoeiend.

De vrouw stond nu voor 't kleine venstertje, dat uitzag op de drift beneden haar.

De regen had wat opgehouden, maar er spookten grauwe mistwolken voorbij, die haar bij wijlen het uitzicht belemmerden. De kleine sliep nu gerust in 't midden van de kamer, waar de regen nog niet doorgedrongen was. De moeder, bleek en onrustig, tuurde de weg langs, die naar 't dorp voerde; haar man was diezelfde morgen weggereden met 'n wagen vol groenten en hij kon ieder ogenblik terug komen, en moest door die spruit, door die wilde drift. Met 'n zucht keerde zij zich om naar haar lieveling en tuurde met strakke blikken op de vloer voor haar. 't Was 'n gezangvers dat haar te binnen schoot en dat ze langzaam in zich zelf opzeide:

O God, bewaar het veldgewas,
 Dat de akkers ons voerspelden.
 Het ligt al in een waterplas.
 Op onze dorre velden.
 O, Gij die onze kommer ziet,
 Gebied de wolken, dat ze niet
 Des landmans hoop verwoesten.

Met 'n, "o Heere, mag dit waar wees," stond ze weer op en keek nog eens naar buiten. Waar was haar veld gewas? Waar was de vlijt van háár landman? Weggespoeld! Daar vlak onder haar Kruiste 't vuile water bont over zijn werk. De arbeid van hem was verwoest en 't weinige dat er overbleef, zou binnen 'n paar dagen ook weg zijn, of onbruikbaar!

Met 'n gebaar van onwil duwde ze de stoel van zich af, en weer tuurde ze door de groeselige ruitjes, weer ontlaste zich 'n zware wolk in dikke stralen, en sneller schuimde 't langs de grote stenen in de drift. Boomtakken vlogen voorbij als veertjes gedragen op 't water. Ze hoorde 't schuren van de stenen tegen elkander en er was iets boosaardigs in dat knarsend wrijven. Weer dacht ze aan 't vers. Alles was toch weggespoeld, ondanks gebeden, hoop en vertrouwen. Een vreselijke gedachte kwelde haar bovendien. Haar man, die vroeger zo vrolijke vriend, was stiller en stiller geworden en reeds een paar maal uit 't dorp terug gekeerd, ver van sober. Hij had zich eerst verzet tegen al die tegenspoed, en toen de grote tuin langs de spruit in 'n water poel veranderd was, had hij nog glimlachend gezegd: „Ons sal nou boê op die huis moet tuin maak,” maar toen ook 't andere door 't water werd uitgespoeld en hij in de morgen zijn kar vol moest zoeken, inplaats van laden, scheen hij de moed op te geven, en toen zij hem wilde troosten, had zij haar toegevoegd—„Ik gee nie 'n dam om nie!” Deze morgen was hij zonder 'n woord te zeggen vertrokken, had, wat er nog was op 't lichte wagentje gepakt, en was weggereden. En nu schulde er in haar hart een treurig voorgevoel van rampen, die ze wist dat komen zouden.

't Begon nu erg donker te worden, ofschoon 't pas tijd werd voor de zon om onder te gaan. 't Rood in het Westen was verdwenen en slechts 'n vaal geel kleurde de kim.

't Luisterend oor der echgenote had 'n geluid bespeurd,

en haar scherp oog zag 'n donkere schaduw naderen over de top van de heuvel aan de andere zijde van de spruit. Langzaam kwam 't nader en spoedig onderkende zij 't oude paard en de slingerende wagen. 'n Angstig gevoel becroop haar, want zó kon hij niet door die drift. Liever wachten tot 't woeste water wat bedaard was! Neen hij *mocht* niet!

Even keek ze om en zag, dat haar kindje nog rustig sliep. Uit de slaapkamer haalde ze 'n doek, sloeg die om 't hoofd en schuin tegen de regen in ging ze tot bij 't schuimend water—Ja, ze zag 't nu—O, 't was verschrikkelijk; half beneveld, met onvaste gang liep haar man recht op 't water toe.

„Hans,” gilde ze, „moet nie, moet nie!” Maar Hans was met 'n ruwe stem begonnen te zingen, en toen hij haar gewaar werd en haar roepen hoorde, schreeuwde hij: Jij's mal, ik zal toch, en dreef 't paard aan tot in de golven.

De vrouw hield de handen voor de ogen. Ze hoorde hem schreeuwen en opeens drong 'n woeste kreet tot haar door. Ze keek op en zag hem in 't water! Hij was gevallen en nog net merkte ze de donkere bloedstreep, die langs z'n wang liep,—toen voerde de rivier hem weg en 't paard stond nog tot aan de rug midden in de stroom schoppend, om zich van 't tuig te bevrijden.

Zij stond daar stil, als 'n standbeeld. Wezenloos staarde ze op 't water, op de plek waar hij verdwenen was. 't Paard had zich losgerukt, doch de stroom voerde 't mee, maar dat merkte ze niet. 'n Nieuwe windvlaag met hevige regen wekte haar uit die verdoving. Ze wist nu, wat er gebeurd was. Ze wist ook, dat hij weg was en de gedachte aan haar kind belette haar hem te volgen.

Haar kind.—En als of ze in eens voelde wat ze doen moest, keerde ze zich zonder om te zien naar 't donkere hujsje, eenzaam en verlaten.

De kleine hilde jammerlik, en bij het zwakke kaars-

licht zag ze dat de regen z'n kleertjes doorweekt had. Dromend nam ze het kind mede in het andere kleine vertrek, ontkleede hem en legde hem neer op 't grote bed. Alles ging zo werktuikelik, zo ongewoon vast beraden. Geen traan was er nog gesprongen uit die brandende ogen en geen spier vertrok op 't bleke gelaat toen zij met wat voedsel voor haar lieveling terug keerde.

Buiten was 't nu stil: 't regenen had opgehouden en 'n flauw maanlicht glom op 't venster. Het kindje sliep weldra gerust, en met de kleine op de schoot zat de moeder het aan te staren, roerloos en bleek. Lang zat ze daar onbeweeglik. Opeens kletterde weer de regen op 't platte dak en loeide de wind terwijl de verkleumde hoenders angstig kreunden. Dat ontwaakte haar. Ze stond op, wikkelde haar kind in 'n deken en stapte door weer en wind op de drift toe. 'n Kaffer die haar zag, zette het op 'n lopen, want hij had 'n spook gezien. Dat was al wat men wist.

Ze werd bewusteloos gevonden op de kant van 't water met 't dode kindje in haar armen. Thans is er in een gesticht 'n bleke uitgeteerde vrouw, geheel niet lastig, altijd bereid te luisteren, doch als iemand haar vraagt, hoe 't gaat, zegt ze nooit iets anders dan: *Weggespoeld!*

GOUDHANDEL.

PODAWSKY.

Agter die groot morsige raam sit Podwasky "Practical shoemaker, saddler and dealer in all kinds of leather" soos die plank bowe die deur aanwijs. Dit is nodig, om goed te kijk, als jij al die hoedanighede van hom wil lees, want sijn vriend Mr. Lewis, wat sig noem, "Practical Painter", het dit met skoenswart daarop geskrijf, en daardèr wat olie gesmeer, om die invloede van die reen teen te hou. Podawsky het die naam van Goldfriend aangeneem, òer dit nou eenmaal die gewoonte is onder sijn mense, maar hij luister naar beide name, als jij hom aanspreek. Hij luister ook naar die naam van "Ou Jood", dit is ver hom dieselfde.

Podawsky sit met 'n kromme rug inmekaar op 'n melkboksie. Hij is 'n klein mannetjie met hoge skouwers, 'n ringbaardje en sware swarte werkbrouwe. Op sijn kop dra hij 'n swart keppie en sijn oge is verborge agter 'n paar blouwe brille. Sijn morsige baardje hang amper op die polfij van die ou skoen, waaraan hij werk en als hij die els ingestek het dan lek hij werktuigelik aan die pèrdesterthaar, wat vooraan die pikdraad sit, dan steek hij die in en met 'n groot armswaai haal hij die draad deur, die enige beweging, wat sijn ou'e bors ruimte geef. Als hij klaar gewerk is met die naald, set hij die ijstertjie in die vlam van die kersie, wat voor hem brand en dan seek hij naar 'n stukkie kers om die draad glad te maak, tussen al die gereedskappe op die klein tafel.

Dit is nou amper donker en Podawsky moet so nou en dan die draad teen die lig hou, om te sien of die puntjie

nog daaraan is. Naas hom in die hoek van die kamer staan 'n parafien stoof, met 'n keteltjie daarop, en een ijster bord en koppie daarnaas. Al die kombuis gereedskap is daar bjmekaar, want hij het sijn ou lepel verloor om daarmee goud te smelt. Aan die muur, aan sijn rechterhand is 'n plankrak gemaak en daarop staan 'n paar pare skoene en daaronder hang sijn manêl, die hij op "shabbes" gebruik. 'n Paar voet agter hom hang een sisse gordijn, wat die slaapkamer verberg vir die oog. Daar staan 'n ou stretsjer, waarop hij slaap en waaronder hij sijn kos berg, omdat 'n kaffer eendag sijn blikkie jam gesteel het van die skoenplank, toen hij agter was.

Podawsky sit nog en werk, maar hij kan amper nie meer sier nie. Hij laat vir 'n ogenblik die werk rus en kijk naar buite. Dis 'n verskrikkelike weer! Hij sien net die vuil, grijse mis van sand, wat nog steeds in grote wolke opwaai in die nou straatjie, waarin hij blij. Die stof maak die mense blind en hulle loop hard om bij die huis te kom, maar die wind keer hulle voor en draai hulle om met rukke dat hulle die oge vrijwe soos kinders, wat 'n pak gekrij het.

Podawsky luister en om dit te doen set hij die vingers in die ore, want anders gaat dit nie mooi nie omdat die stampers van die batterij so raas, en dan hoor hij net die groot see, waaròer hij nog geen jaar gelede gekom het, maar nu luister hij met aandag, want hij het dit uitgevind, als die beste manier om iets te hoor. Dis nou stil, lang stil. Maar als hij die ore weer ope maak, brul die stampers eens so erg met dubbel krag en hoor hij hulle geluid vir 'n klein rukkje. Hij weet wat dit meen. Dis goud, pure goud, wat hulle raas! Toen hij nog geen week in die land was het hulle hom vertel hoe die groot klippe uit die grond kom en fijn gestamp word tot gruis, en daar dan goud, pure goud uit kom. Toen het hij in die aand gestaan en kijk naar die groot wiel wat begin te draai

en hij hoor die klippe val in die klein waantjies, wat so maar weg rij. Toen gaan hij huis toe en denk, en denk, dat sijn kop seer is. Hij, Podawsky woon in die goud, dit is onder hom en langs hom en bij hom en hij het niks nie, en later het hij gehoor van die goud wat daar nog in die grote bulte sit en hij het 'n plan uitgedenk om te prebeer, om meer goud daaruit te haal. Toen het hij sijn eetlepel verniel en amper sijn beide hande afgebrand en daarna het hij dit opgegees om nog verder te soek naar planne om goud te maak. Maar dit was nooit uit sijn gedagte. Hij woon in die goud en hij het niks nie. Toen hij pas in die land gekom het, het hij met oue klere geloop en 'n paar shillings gemaak, en daarvan het hij toen 'n winkeltjie gehuur, maar die besigheid is swak en geld is skaars. Daar staan nou al 'n paar skoene vir 'n week en die mense kom nie om dit te haal nie, omdat hulle geen geld het. So sit hij en denk en voel in die donker naar die vuurhoutjies, want die kersie het hij doodgemaak om die ou lamp aan te steek, wat bowe die tafel hang. Hij het dit juis klaar, toen die deur ope gaan en sijn vriend Lewis, wat anders Kagan genoemd word, versigtig binne gom. Podawsky maak net vuur onder die klein keteltjie en sê geen woord nie. Lewis sê ook niks, maar vat 'n lege parafien boksie en gaan daarop sit, en vat 'n vuil sakdoek uit sijn sak om die oge uit te vrijf. Toen hij daarmee klaar was, het sijn vriend alweer 'n skoene opgeneem, en begin te werk en maak of daar niemand bij hom is, maar op eens sê hij: „Noe, was haist?”

„Man magt a leben,”¹⁾ is die antwoord.

„Wen man magt a leben, sol man sein zufriedent,”²⁾ sê Podawsky sonder opkijk.

¹⁾ 'n Mens maakt 'n bestaan.

²⁾ Als 'n mens 'n bestaan maak, moet hij tevrede wees.

Ja, aber man magt kein leben, kein leben, solman
sijn zufrieden ?

Lewis het al die tijd, die oog nie van zijn vriend af-
afgehad, en nou die ou begin en klaag óer al die moei-
likheid en al die sorge, is dit alsof hij denk óer iets, wat
nog nie deur hulle twee bespreek is geword nie.

Ja, sê hij, dit is waar, daar is nie 'n lewe te maak,
en dit gaan maar swaar, met ons arme mense, wat al sijn
lewe vervolg word en nooit rus krij nie.

Lewis was eers, soals alreeds gesêg is, „Practical
Painter,” dit meen, dat hij met 'n groot glasruit op sijn
rug deur die strate geloop het en op gebroke Engels ge-
roep het: „Windows to paint”. Later is hij in die „Soft-
goods trade” ingekom, en daar werk hij nog. Hij is rei-
ziger en reis met die voet. Hij besoek al die klein
“shoppies” in die stad, waar sijn mense sit en werk van
die vroege morre tot die aand, krom geboge o'er oue
mashiens om te werk vir loon minner dan 'n kaffer ver-
dien. Daar moet hij vlr die firma, Lankowitz, sijn goed
verhandel, wat daar weer in “Paris fashion” word omge-
werk vir die groot firma, Berlin, wat die goed koop en
verhandel. Die som is maar min, wat Lewis vir sijn reise
krij, en dit stuit hom teen die bors. Hij was als kind na
die groot skool gestuur in sijn geboorteland, maar naar
twee jaar lere, het sijn vader die hele huisgesin naar En-
geland geneem, om die land van vrije gedagte, so gou
mogelik weer te verlaat, omdat hij gesien het, dat die kos
nie vrij was nie. Met die bietjie beskawing is Lewis hier
gekom en had hij als seun van agtien jaar die vêrwers
werk begin. Nou is hij nog in die handel en hij lijk dit nie.
De moeilikheid is, dat jij hier nie sosialis kan wees nie.
Dit betaal nie. Daar in Rusland was dit mooi, daar vat
jij maar die eed, om alles wat regeer dood te maak en
te vernietig en dan skrijf die krante van die verdrukte
Jode en die wrede Russe, maar hij is bitter teleurgesteld

in al sijn verwagtinge, in Engeland en hier in die land. Daar was nie mense nie, wat hom het ingehaal als 'n martelaar, en sijn eige mense het hom maar net 'n paar shillings gegee om die ou klere handel te begin.

Dit het hom laat denk en denk, maar die gedagte het hom terug gevoer naar die anargiste van Rusland, en weer kom hij tot die konklusie, dit sal nie betaal nie en dit is ewe seker, geld moet hij maak. Hij het dan ook nou 'n plan gemaak met andere mense, maar dit is nog 'n geheim en nou kom dit in hom plotseling op, hij kan ou Podawsky gebruik vir sijn plan. Die ou is tog "masjoege" ¹⁾ en het nog van die domme gedagte o'er Jerusalem en die beloofde land.

"Moshes" so begin hij, "dit is vir niet om te denk, dat mense soos jij en ik hier in die land van die "slemiels" ²⁾ ooit 'n pennie sal maak. Dis vir niet, om daar nog o'er te denk.

"Nou ja!" dis al wat Podawsky tot antwoord gee, terwyl hij die ijstertjie in die kers hou om die sool te laat glim.

"Kijk," vervolg Lewis, "ik wou al lang met jou praat, o'er 'n ding, wat goed sal wees vir jou en mij. Ik het vriende, wat ons sal help, maar vergeet nie, jij's 'n ou man en kan maar min doen, maar jij kan daarom deel in die voordele, wat uit die besigheid sal kom."

Die ou kijk met sijn paar swarte ogies plotseling op, nou hij die woord "besigheid" hoor en sê: "Und was sol ich machen, wat moet ik doen, ik kan..."

"Jij moet niks maak nie" sê Lewis, "Jij moet stil blij." En hij stamp op die vloer en toen dit hol klinkt, gaan hij verder en sê. "Die ou kamer van jou is mos eerste klas."

¹⁾ Mal.

²⁾ Heidene.

Podawsky, die niks dan jiddish praat, kijk hom verwonder aan en sê: "Eerste klas, noe, was?"

"Kijk Moshes, al wat jij moet doen is stil blij. Jij krijg hier een van die da'e 'n klomp goud in hierdie kamer van jou, wat 'n paar honderd pond weeg, maar jij weet niks nie, verstaan jij?"

Podawsky verstaan nog nie mooi nie, en hij vra? "En wat sal ik met die goud maak? Sal ik dit verkoop en wat zal ik daarvoor krijg?"

Hij het nou die skoene neer geset en luister met al sijn mag, want dit is mos 'n buitengewone ding, honderd pond goud!

"Al wat jij moet doen", sê Kagan, "is stil blij, doodstil, hoor jij? Jij moet stil blij, als ons hier in die nag kom en 'n gat in die planke van jou vloer saag, jij moet maak net of jij doof en blind is en niks verstaan nie. Jij mag nie 'n woord praat nie, en nie 'n vraag vra nie."

Die ou luister maar hij is tog nie tevrede nie en sê: "Ik moet stil blij als julle mij vloer breek, als julle hier met mijn kamer werk wat julle wil, en wie sal mij die onkoste betaal, wie zal mij..." "Jou ou fool", val Lewis hom in de rede, "verstaan jij dan nie, dat jij in die goud sal deel nie, dat die geld, wat jij sal krijg meer werd is dan jou ou lelike huisie, en meer dan twee sulke ou dinge? Luister nou mooi. Ons het, ik en 'n paar vriende een manier uitgevind, om goud te maak, goud, hoor jij, regtige goud," herhaal hij, terwijl hij die oge van sijn vriend sien skitter, "maar die goevernement wil dit nie toe laat nie; hulle sê, ons moet dit grawe en nie maak nie. Nou het ons al wel vir duisend pond gemaak, en ons soek 'n plek om dit te bêrre, en daarvoor het ons nou jou ou kamer nodig".

Kagan het nou heeltemaal weer die Joodse maniere aangeneem redeneer met driftige handgebare, Moshes sit stil en sê "Noe, ja"...

Driftig val Kagan hom in die rede en sê: "Noe, ja, noe ja, was haist, willst du nighit machen de gelt, werd ich vragen einander, sol er machen de mesomme." ¹⁾)

Podawsky kan die kans nie laat ontsnap nie en sê: "Goed julle kan kom."

"Laat maar nou die werk staan, en gaan saam met mij," sê Lewis, "maar pas op, wat ik vir jou sê, jij praat geen woord en maak net soos jij doof is, verstaan jij."

Die ou trek 'n baatjie aan, set sijn ou harde, ronde hoedje op en hulle verlaat die straatjie, om die tram te vang, wat van Turffontein naar die dorp rij. Die weer is nou mooi; die sterre skitter en Podawsky is in diepe gedagte; daar is iets, wat hom hinder, maar hij durf dit nie sê nie, want Kagan is een slim kerel en sijn onder-vinding van sake hier in die land is nog so nuw. Die ou man kijk uit in die rigting van Turffontein en sien al die tram sijn paal kleine vonkies afslaan, teen die draad, en nou en dan kom tussen die bome die liggies te voorskijn. Die ou staan en denk en op eens vat hij die arm van sijn maat en sê: "Noe, was werd ihr machen? Jij gaan tog nie slegte dinge doen nie? Jij sal dit nie doen nie, jij mag mij nie gebruik vir sulke sake nie."

Lewis word kwaad en sê, in Engels: "Shut up you old fool, kom," sê hij, "daars die tram, gaan maar saam, daars geen gevaar."

Hulle klim op en die tram gons dorp toe, maar Podawsky sit en knip sijn oge teen die lig en denk, maar sê nie n woord nie.

¹⁾ Als jij die geld niet wil maak, zal ik een ander man vra en hij maak die geld.

JAN.

Dit was 'n jaard, wat uit gekom het op 'n agterstraatjie, en wat aan alle kante bebou was met kleine kamertjies, waarvan in partij nog lig geskijn het, deur die vuile gordijne, of die morsige laken, wat als gordijn diens gedoen het. Die planke van die smalle veranda was verrot en daar is baing gate, maar die kinders daar op die plek ken hulle almal en kruip daarin weg om te speel. Die verandapale is oud en staan en tril als 'n mens hulle durf aanraak, en op enkele plekke hang 'n ou stuk dakgeut af, wat geen mens die moeite geneem het om reg te maak nie. Daar is geen enkele stoepie meer heel en die mense het maar wat klippe bij makeer gesoek, of 'n ou para-fientin vol sand neergelê om die skade te verhelp. In die middel van die jaard staan 'n ou ronde tank wat baing lek als hij half vol is en wat eigenlijk dien om die vuil water in te gooi; maar die mense is al lang al moeg van die ding, en gooi die water maar lieverster op die jaard of in die agter straatjie soos die kleine voortjies laat sien, wat bij elke stop begin en saamloop in 'n brede voor, wat in die agterdeur uit kom, en waarin nou nog die blouwe water glim in die maanlig. Die volle maan verlig die helfte van die jaard, en in dit skaduw van die ou tank sit 'n grote swart kat, wat deur 'n klomp honde word aangeval, wat 'n vreselike geraas maak. Uit een van die venstertjies klink die sagte trigeluide van 'n gitaar, kort afgebroke soos van 'n man wat sig oefen.

Die middelste deur aan die skaduwkant is 'n bietjie ope en 'n smalle ligstreep glij skuins o'er die donkerte.

Bij 'n klein tafel sit 'n man en 'n vrou, beide met die arme op die rand van die toegeknepe vuiste onder

die kin. Die kleine glase parafien-lampie skijn op hulle gesigte, die ene bleek en met holle wange, en die andere hoekig en rood, hard geword deur weer en werk, maar ook nou met trekke van grote sorg daarop. Die grote skaduw val op die ou papier agter hom, waarvan die eentonigheid alleen word afgebreek, deur 'n sombere vrouwsportret, in 'n swarte lijs. Uit die hoek van die kamer klink 'n swakke regelmatige ademhaling en 'n paar tranedroppe deur die vingers van die moeder. Beide staan 'n ogenblik op, buig hulle o'er die slapende dogtertjie. Die wange was nog hol, die voorhoofdjie nog wat gerimpel en die vingertjies baie dun, maar die gevaar is nou o'er.

Hulle gaan weer sit en o'er die tafel heen vat die man die hand van sijn vrou en bromfluister: „Moet nou nie meer huil nie, die dokter het gesê, ons het nou die swaarste tyd gehad. Stil maar mij hart.”

„Ja ik weet, maar dit is nie die ergste ding, waro'er ik denk nie! Jij weet wat ik meen. O'er die kind is ik nou gerus, maar nie o'er jou nie, Jannie. Jij sê mij niks nie, maar ik voel, daar gaan verkeerde dinge aan, wat nie so moet wees nie. Jij is in verkeerde geselskap, Jan! Ik ken jou mos, jij doen dinge, wat nie goed is nie! Sê nou maar, of dit waar is of nie? Als ik in die nag gesit het bij die arme klein dingentjie en jij het geprobeer om te slaap, kan jij dit nie doen nie. Jij rol en rol en staan weer op en die sorg o'er die kind was vir mij partij keer nog nie so groot als die o'er jou nie. Ik weet jij is nie een van die Johannesburg s'n spul wat te lui is om te werk, maar ik het gesien dat die sug om geld te maak jou ook al gevat het. Was ons nie saam baie gelukkig met die stukkie brood, wat jij eerlik verdien het? Was jij nie almelewe bij die huis en het ons nie saam plesierig geleef nie? Sê vir mij, wat is dit! Sê mij, kan ik jou altemit help? Ik het gehoop, dat die siekte van die kleintjie jou weer tot beter gedagte sou bring en hoe het ik mij

bedrieg! Die kind is nou pas uit die gevaar en daar gaan jij weer, sonder mij te sê, wat dit is wat jou weg ja uit die huis. Vanaand, kom jij terug, moeg en gedaan en ik sien jou sorge is altemits nog groter. Is jij dan nie dankbaar, dat die kind weer beter word?"

Al die tijd het die man stil voor hom gekijk en nie 'n woord gepraat nie, maar nou tel hij die hoofd op en sê: „Ja ik is blij, maar wat help dit? Wat help dit ons of die kind lewe en ons het nie kos nie? Als ons die kind tog so maar so moet sien opgroeï en groot word om later tog als 'n kaffer te gaan werk? Ik denk altemit was dit vir haar beter gewees, als sij maar gesterwe het. Wat help dit dat ons leef en geen geld het!"

Die arme vrou kijk hom eers met verbasing aan maar toen sij sien, dat hij in erns praat, laat sij die hoofd op haar arme rus en snik dit uit. Hij laat haar stil huil en kijk met sombere blikke voor sig. Toen haal hij wat water en geef haar dit. Sij drink werktuigelik en geef hom die kopje terug sonder hom aan te kijk. Hij buig hom o'er naar haar en soen haar op de voorhoof, maar sij beweeg sig nie. Dit was nou amper elf uur. Kom, sê hij laat, ons moet nou maar ophou met praat; dit sal reg kom. Jij moet nou nie vir jou self siek maak nie. Ik het besigheid, wat ik jou nou nie kan sê nie, maar gou, gou sal jij alles hoor, en jij sal tevrede wees. Ik moet weg, daar is vriende wat vir mij wag.

Sij is dit al gewoond, dat haar man soms laat in die aand weggaan, en nou toon sij dan ook geen verbasing, maar sug diep, terwijl die trane haar o'er die wange rol. Hij kijk nog ewe naar die kind, groet haar met een „so long" en stap die kamertjie uit, die stoep af en die agterpad naar die straat in, waar nou nog die maanlig lange skaduwe teken. Hij blij aan die donkere kant en stap haastig deur naar die stad. In die andere strate rinkel die trams, maar hij hou die straat, wat langs die grote

loop, tot hij dig bij die marktplein kom, toen die poskantoor sijn klok half-twaalf speul. Op die hoek van die groot gebou staan twee mense en wag soos dit lijk. Jan kijk eers versigtig en sien toen dat dit sijn vriende is. Die ene is 'n lang, jong kerel en die ander is niemand anders dan onse vriend Podawsky, onder geleide van Lewis. Hul staan daar naas mekaar en praat nie 'n woord nie. So gou als Lewis Jan sien, stap hij naar hom toe en sê: Het jij al lang gewag?

Nee, sê Jan, maar wie is die klein kerl daar bij jou?

O, dit is mos die ou wat ons moet help. Praat maar 'n bietjie soetjies, want ik weet nie, wat mankeer hom vanaand, maar hij lijk vir mij net soos hij nie helemal goed is nie.

Podawsky kom nou naderbij en hulle stap naar die ander kant van die markt, en Lewis praat soetjies met Jan, terwijl ou Podawsky met sware stappe agter hulle aan stap. Lewis vertel aan Jan, dat hul naar Parktown gewees het om die „gentleman” te sien, wat in hulle saak betrokke is, en dat hij eers Podawsky wou gesien het, omdat hij hom nie geken het en nie wis, of hij die ou kon vertrou, maar, sê Lewis, toen hij hom gesien het, begin hij so maar te lag, en sê: He'll do!

Jan het met aandag geluister naar die vlugge gepraat van Lewis, en wag net, dat hij 'n kans krij om ook te praat. Eindelik is Lewis klaar, en Jan sê: Ja, kijk, jij 't nou baing gepraat, maar hoe staan sake nou? Wat moet ik doen en wat moet die ou hier agter ons maak? En waar kom die voordeel in? Ik lijk sake glad nie.

Lewis val hom plotseling in die rede, en antwoord: Kijk, ik het gedenk, jij weet nou alles. Vanaand gaan ons die goud haal, jij weet, sê hij, met 'n glimlag. Als ons dit op die kar gelaai het, gaan jij met 'n paar kaffers naar die huis van die ou hier agter ons, en vat 'n paar piipe saam met 'n paar gereedskappe soos dit lijk, dat jij

'n gebroke waterpijp gaan regmaak. Ik gaan vooruit om die ou te sê, dat die goud kom. Ons laai die goed af bij ou Podawsky, en jij maak gou 'n gat in sijn vloer dan is dit klaar. Morre of o'ermorre kom die kerl met die cheque en vat dit weg en ons deel die geld. Dits al! Jan loop in gedagte en sê niks.

Ik sien, sê hij eindelijk. Ik vat die goud met die kaffers en jij loop vooruit. Als hulle mij vat, dan is jij weg en die meneer van Parktown is weg, want hij weet mos van niks, en ik en die arme ou siel wat hier agter ons loop is in die moeilikheid, is dit nie so nie? Ik lijk dit nie, ik sê vir jou. Jullie is 'n al te slimme spul, maar ik wil nie in die tronk kom vir jou en die ander skelm, al woon hij ook in een groot huis.

Lewis het skjynbaar geskrik o'er die redenering van Jan, maar opeens bedenk hij hom.

Jij wil nie in die tronk kom, nê? Jij sou op die laaste oonblik ons wil verlaat en altemit ons verraai?

Jan gaan vlak voor hom staan en sê: Jou vervloekste Jood, denk jij, dat ik, die tot die laatste voor mijn land geveg het, 'n man sal verraai? Ik slaan jou harsens in, als jij dit weer sê! Ik weet die nood het mij tot hier die ellendige besigheid gebreng, maar ik sal jou lieverster die nek omdraai, dan om te hoor praat, uit jou mond van verraai. Kijk die arme ou hier agter ons, jij verraai hom. Hij weet van niks nie en jij is een van sijn nasie, jou skelm.

Lewis sien, dat hij 'n grote fout gemaak het, en dit weer reg moet maak. Kijk, sê hij, jij moet dit nie so erg opneem nie? Ik het mos nie gesê, dat jij dit sal doen nie? Ik het so maar so gepraat! Maar jij moet tog verstandig wees. Jij praat van tronk toe gaan, en dit sal gebeur, als jij ons nou laat staan? Ik weet, jij sal glad nie kans loop om in die moeilikheid te kom nie, en dit is maar 'n kleine kans, maar anders is jij daarom seker van die tronk.

Jij weet, dat die meneer die ons hier die „tip” gegê het, jou gehelp het? Hoe sal jij hom die geld terug betaal? Die twintig pond met al die interest, wat baing oploop, sal jij mos nooit kan terug gee? En ken hom goed. Hij sal nie omgee om jou in die skuldgevangenis te set vir 'n jaar. Hij sal jou so maar laat vat en wat dan? Waar is dan jou vrou en kind?

Dit word nou baing donker in die siel van Jan. Sijn vrou en kind, ja, dit was die rede, om hulle te help, dat hij in die hande van die spul geval het, en in sijn grote bitterheid sê hij: Ja, ik wens, dat die kind maar liever dood was, dan het ik julle skelms altemit nooit nodig gehad nie.

Lewis sê niks, want hij weet hij is seker van sijn man. Die tram kom aan en hulle vertrek naar die kant van Turffontein. Geen een van hul praat 'n woord en al gou is hulle bij die plek, waar hulle moet af klim. Lewis loop vooraan en Jan en die ou man volg. Bij die huisie van Podawsky blij hulle staan en die ou open die deur en steek die lamp op. Lewis wijs aan Jan, waar hij die gat in die vloer moet maak. Dit moet onder die tafel wees en hij geef verder instruksies, hoe om te handel. Jan luister sonder te praat en die ou man kijk maar, met kleine knipogies. Dit is nou amper twaalf uur en Lewis sê teen Podawsky: Jij moet nou nie gaan slaap nie, hoor, ons sal in 'n uur sijn tijd hier wees, hoor jij?

Die ou sê geen woord, maar knik net met die hoofd. Lewis en Jan vertrek in die donker straatjie en Podawsky is alleen. Werktuigelik neem hij die skoene weer op, maar kan nie werk nie. Uit die klein kissie naas die tafel vat hij 'n ou boek met Hebreewse letters, en met sijn morsige vinger wijs hij langs die letters en lees terwyl sijn lippe beweeg. Hij het die swart keppie weer opgesit en sijn grijse hare skjijn wit onder die rande. Daar is diepe vore in sijn voorhoof, en sijn magere hand beef. Hij kijk

in die lig van die lamp en denk. Daar gaan vir hom die hele geskiedenis weer voorbij. Die gesprek met Lewis, die besoek aan die mooi huis in Parktown, en die behandeling van die meneer. Hij het in hom nie 'n vader in Israel gesien, maar vir hom gelag, ofskoon hij dit verberg het, onder skijn, alsof hij vir Lewis lag. Maar Podawsky het dit gevoel. Ja, die groot man, wat bij hulle was, die het hij vertrou, die sou hom seker alles kon sê, maar hij kon hom mos nie verstaan nie. Wat help dit? Hij voel dat daar iets verkeerd is, maar wat kan hij maak? Wat is daar nou verkeerd? Die ou man lê sijn boek op sijn en staar in die gele lig van die lamp. Hoe lang hij so gesit het weet hij nie, maar hij skrik op van die geluid van die wiele van 'n karretjie, wat swaar op die kleine klippies knars. Hij luister en dit kom nader, en hou stil voor sijn deur. Hij verander nie van plek, maar plotse-ling word die deur oopgemaak, en Lewis kom in. Wat, sê hij, slaap jij al, gou gou, ons moet haastig wees, daar is nie tijd te verlies nie. Kom, set die tafel aan die kant. Wat kijk jij vir mij?

Podawsky sê: Maar daar is mos geen gevaar, daar is.....

Lewis gee 'n woeste vloek en gaan naar buite, terwijl die ou man in die middel van die kamertjie blij staan. Opeens hoor hij vreemde stemme en hoor hardloop. Hij sien, hoe die kaffers hard verbij sijn deur hol, en op die selfde oomblik kom daar 'n vreemde man binne, wat hom bij die arm vat en beduie, dat hij moet saam kom. Bij die lig van die lantaarn sien hij, dat Jan daar staan geboeid en dat agter hom 'n paar kaffers sit, ook met boeie om hulle polse. Jan kijk naar hom en sê: Arme ou man!

Van Lewis is niks te sien nie, hij het onraad gemerk en is gevlug agter om die huis.

DIE TRONK.

Dit was besoekdag in die tronk; dit meen, dat die familie van die gevangene, wat nog wag op die vonnis, kan kom om hulle betrekkinge te sien en te groet. Die vrou van Jan het haar permit al drie dage gelede gehaal, en nou sal sij hom kan spreek. Wat sij deurgestaan het in die tijd, is duidelik te sien op haar ingevalle wange en haar grote oge, wat rooi is van huil. Met die kleine op die arm is die vrou nou voor die dikke deur van die fort, en krampagtig knijp sij die papiertjie in die hand, voor sij senuwagtig die klopper optel. Die deur gaat ope nadat die bewaarder deur die luikie gekijk het. Sij wijs hom die permit en hij neem dit, terwijl hij haar bedui, dat een ander permit nie nodig is, maar dat sij op een verkeerde plek is gekom. Hij wijs haar, dat sij agter die groot stene muur moet wees en sij soek, tot sij die plek krij. O'er 'n groot plein kom sij voor 'n deur en moet weer haar permit wijs. Die bewaarder wijs haar, waar sij moet wees en daar teeno'er haar in die hoek van die ope ruimte sien sij een plek net soos 'n grote vogelkooi. Daarbinne staan 'n man tussen twee bewaarders en voor die draadwerk praat iemand met hom. Sij loop daar na toe en merk dat daar nog meer mense staan en wag. Na 'n paar minute roep die een bewaarder: "dit is tijd" en die man word dadelik weggestuur en een ander kom binne die kleine ruimte.

Die arme vrou in al haar droefheid staan dit aan te kijk. Daar binne kom, weer 'n man en voor die netwerk staan 'n vrou met 'n bijbie op die arm, net so groot als hare en twee andere kinders aan die rok. Sij kijk naar die man, en toen, kom daar onwillekeurig 'n sug van

verligting in haar op, en sij prevel: Gelukkig, dis nie mijn Jan nie! Sij sien die man, als 'n toonbeeld van verval met 'n soort van onverskillige glimlag op sijn lippe. Sij hoor die harde woorde van die vrou, wat soos messe deur haar siel gaan en eindelijk, toen die tijd vir vertrek gekom het spring die tranes uit haar oge, toen sij hoor hoe die kleintjes huil vir hulle vader. Die man sijn vrou, kwaad, en met haastige stappe verlaat die plek en sij beef bij die gedagte dat haar beurt net nou sal kom. O, sij had so baie verlang na die uur maar sij vrees nou om hom weer te sien. Toen sij eergister die briefie gekrij het dat haar man daar was, het sij amper flou geval, maar sij het sig voorgeneem om nou sterk te wees en hom geen verwijte te doen nie. Sij weet, dat hij daar is omdat hij vir haar beter wou gesorg het dan hij kon. Nee, sij wil nou flink wees en toon, dat sij hom geen meer verdriet wil aandoen. Met bevende hand gee sij die briefie en daar hoor sij die naam van haar man uitroep. Haar hart slaan met harde slage, want sij weet nie wat sij sal sê, en wat hij sal sê nie; een ding is seker, sij sal sig goed hou, want sij weet, dat dit nou niks help om verwijte te maak. Sij klem die kleintjie nader aan sig en kijk met strakke oge na die deur. Ja, dit 's hij! Sij wil na hom toe loop, maar daar is die draad en daar is haar man, wat so geheel verander is. Sijn houding is geboge, sijn hare is aan die slape grijs geworde en skrikkerig kijk hij rond. "Jannie" skree sij meer dan praat, "Jan, ken jij dan nie vir mij nie." Ewe kijk hij haar aan, maar wil die hoofd omdraai, toen die kleine "papa" roep. Net so's iemand, wat uit 'n diepe slaap wakker word, rek hij homself. Dit is nie woorde van droefheid wat hij praat, ook nie harde woorde maar net alsof hij dit al dage o'erdenk het. Hij begin te vertel, hoe dit alles gebeur het. Hij sê, dat die kerel Lewis hom gekul het, dat hij hom eers ontmoet het in die stad en

hom toen bij 'n man gebreng het, waar hij wat geld kon leen. Dat Lewis hom toen bij 'n besigheid, waarbij hij geld kon maak en sijn skuld afbetaal ingetrek het. Dat hij toen 'n skuldbetekentenis geteken het, en dat hij nie anders kon dan saam te help. Dat op die aand, waarop hij gevang is, een paar kaffers met 'n karretjie op die grootpad gewag het, dat Lewis bij die huis van die ou man heeltemaal verdwijn het, en dat hij en die ou Jood, wat heeltemaal onskuldig is, nou sal moet lij vir die skelmerij van die ander kerls. Maar vervolg hij, hulle kan mij altemits nog met reg straf, omdat ik eers moest ondersoek het, wat al die besigheid beteken, maar die ou man is heeltemaal die slagoffer van die twee skelms.

Sijn vrouw het stil geluister, en toen hij ophou met praat, sê sijn: "Bijbie is mooi beter, Jan." Hij kijk net ewe op en sê: "Ja." Die trane kom in haar oge, toen sijn sien, dat hij o'er glad andere dinge denk. "En wat kan ik vir jou doen?" "Wat kan jij vir mij doen?" vra hij weerom. "Wat? Niks, heeltemaal niks! Wat sal jij dan doen?" Die arme vrou is nou glad verlege met haar toestand, en toen die bewaarder roep: "Only five minutes more" ontwaak sijn uit haar gepeins. Sijn gee vir die bewaarder die klein mandje met wat kos en 'n paar hemde, en wil weg stap. Dit lijk vir haar of dit tog nie meer help om te praat nie. Haar man is van sijn verstand! Op eens roep hij haar terug: "Maria" sê hij, "sal jij mij ooit vergewe, wat ik gedoen het. Ik sweer, ik het nie geweet nie, wat dit gemeen het, maar nou is ik in die moeilikheid deur mijn eie onvoorsigtigheid. Ik wou nie luister naar jou, en jij moet jou nou ook maar nie meer bekom-o'er mij nie."

Die vrou sê eers niks, maar toen vra sijn: "Wanneer kom dit voor?" "Maandag" is al, wat hij antwoord, want "time 's up" klink dit uit die mond van die bewaarder en hulle wenk hom om terug te stap agter die deur en

laat die vrou heeltemaal deurmekaar staan kijk, netsoos sij gedroom het. Toen sij uit die diepe gedagte wakker word, staan daar alweer iemand anders op die plek, waar haar man gestaan het.

Sij stap weg en kan sig dit alles nie voorstel nie. Wat mankeer hom? Wat is dit? Hij sou vir die kind wil dood gaan en vir haar was hij ook almelewe 'n goeie man gewees. Wat is dit? Sij kan nie meer huil nie, en sij weet ook nie hoe kom dit! Sij moet iets doen, dit is seker. Die selfde aand gaan sij haar kind bij 'n buurvrou bring en trek sig aan. Sij stap naar die huis van Jan sijn broer, 'n mooie huis, waar sij nog nooit in gewees het. Sij weet, die broer het Jan gelaat staan, omdat hij met haar getrou het, want sij was maar 'n arme meisie. Hulle het nooit weer geselskap gehou, en sij sou nooit weer naar die plek gegaan het om iets vir haarself te vra nie, maar dit was vir Jannie, en vir hom sal sij enige ding trotseer.

Wat daar in die groot huis was afgehandel, is niemand bekend. Toen sij na een half uur weer naar buite gekom het, was haar oge rooi van skreie en snik sij so, dat sij eers 'n lange tijd moes wag, voor sij haar kind kon haal, want sij wil vir die buurvrou nie laat weet, wat daar gebeur het nie.

Die ander morre kom daar bij haar 'n [meneer, wat sig voorstel als 'n wetsagent en wat gestuur is deur haar swaar. Hij sê, dat die hom gestuur het om agter die saak van haar man te kijk, nie, voeg hij daar uitdrukkelik bij omdat hij dit verdien, maar omdat dit die naam van die swaar sal skade doen, als die mense hoor, dat daar niemand is om hom te verdedig. Sij neem daarvan geen notisie en hoor hom stilswijgend aan. Al wat haar gedagte besig hou, is haar man sijn treurige toestand en of daar nou gehelp word om haar swaar sijn naam te red of nie, die maak vir haar nou geen verskil; wat sij nou

weet is, dat hij sal gehelp worde. Lang sit sij nog met die kleine op die arm in diepe gedagte o'er alles wat gebeur is, maar daar is nou 'n ligstraal in die donkerte. Twee dage later besoek sij die prokureur en hoor, dat die saak van haar man o'er 'n week sal voorkom. Sij krij nog 'n permit, maar laat die kleintjie bij die buurvrou. Jan is ewe stil en toen sij hom vertel, dat daar iemand sal kom om hom te verdedig, is hij eers baing kwaad, toen hij hoor, dat sijn broer dit laat doen. Verder vra hij niks en skijn haar amper nie te ken nie. Dit was die laaste maal, dat sij met hom kon praat vóór die saak gehoor word, maar hoe sij hom vra en hoe sij hom smEEK, om tog sijn gedagte aan haar toe te vertrou hij wil nie praat nie en dit lijk vir haar, hij was blij, toen die bewaarde hom sê, dat dit tijd is.

Die morre van die dag, waarop die verhoor sal plaats hê, was aangebreek. Jan sijn vrou het die hele nag nie geslaap nie en was wel twee maal bij die prokureur op die vorige dag. Hij kon haar niks biesonders sê nie, maar dit het haar tog 'n bietjie getroos te weet, dat die man vir Jannie sal help. Sij weet nou, dat Jannie goud verhandel het, maar hoe en wat verder, is haar onbekend.

Bij die groot goevernements gebou is dit in die morre tussen negen en tien altijd baing druk. Mense die getuigenis moet gee is daar bjmekaar, almeiewe een lange tijd tevroeg, of soms heeltemaal verniet. Daar sit op die stoep kaffers, wat die dag moet binnekom om ook getuigenis af te lê. Daar is wetsagente wat met grote bondels papier haastig in en uit stap. Daar is deftige poliesmanne, wat order moet bewaar, en kaapse meide in bonte klere, wat die kans bereken, van hulle jong, wat vir drankverkoop gevange sit al vir drie weke en wat vandaag moet voorkom. In die kantore self sit 'n paar klerke hulle sake te bespreek of grappe te maak, sonder te denk o'er die arm spul, wat net nou altemits daar vir

maande sal veroordeel word. Hoe digter dit bij tien uur kom hoe voller die hof word en toen eindelijk die magistraat binne stap, skree die poliesman met 'n sware stem: „stilte”! en alles is stil.

Jan sijn vrou het al 'n half uur voor die gebou heen en teruggeloop en gekijk, ofschoon sijn weet, dat dit vir niet is. Hij moet uit die fort kom, uit die groot swart wâ, die lelike “Black Maria”. Eindelijk kom die ding aan. Die poliesman daar hoog in die lug, met die ander daar naas. En daaragter weer die poliesman wat hom vas hou aan die riempie en vlak voor die deur sit. Sij wil nie kijk nie, maar sijn moet. Sijn gaan so'n bietjie om die hoek van die gebou staan en kijk. Die ding hou stil en daar klim die arme mense uit. Eers drie mans, toen twee vrouwe en eindelijk Jan en met hom een arm klein kerl. Dit is arme ou Podawsky, waar sijn al so veel van gehoor het. Jan loop reg op maar die arme klein kerl loop in mekaar en lijk, vir die hom ken, veel kleiner dan sijn werkelijk is. Dit is maar een ogenblik, dat sijn hulle sien, want tusse die poliesmanne deur verdwyn hulle gou in die nou gangetjie naar die groot binneplaas. Toen gaan sijn naar binne en toen eindelijk die poliesman sijn “Stilte” geroep het wag sijn met bevende lippe op die koms van haar man. Dit lijk, of dit nou wel ure kan duur, so langzaam gaan die tijd om. Eindelijk kom die saak voor. Jan duik soos dit lijk op uit die grond en agter hom die ou man. Die prokureur vertel aan die magistraat, dat sijn gekom het om Jan te verdedig en die ou man het niemand om vir hom te praat nie. Daar kom 'n Joodse vertaler, wat hom help om sijn naam op te geef en te sê, wat sijn vertel. Daar is nie veel mense in die saal die morre nie, en Maria kan alles goed hoor, ofschoon haar man haar nie kan sien nie.

Nou hoor sijn die storie, hoe dit alles gegaan is. Ja sijn het wel geweet dat sijn onskuldig was. De magistraat kan dit nou self hoor. Hij het van die goud niks af geweet.

Hulle het hom gevra, of hij een job wou hê en hij het dit aangeneem. Hij het daar nooit o'er gedenk, dat dit verkeerd was. Hij het nie supisie gehad, dat hij in die nag moes kom. Hij het gedenk, dat dit moes gedaan word om dat die mense hom vertel het, dat dit 'n saak was, waarvan die polies geweet het en dat hulle dit nie publiek wou hê. Of hij dan dit nie al te vreemd gevind het, dat hulle die goud of wat dit dan ook was, in die huisie van 'n arme skoenmaker moes bring, om dieve te vang. De prokureur vra en Jan antwoord met 'n kalme stem. Sijn vrou is nou so seker, dat hij onskuldig is, hulle kan dit mos almaal hoor.

Toen die praterij o'er was met Jan, word die woorde van ou Podawsky vertolk. Eers wil hulle Jan verwijder, maar die aanklager sê, dat dit nie nodig was nie want hij verstaan geen woord Engels nie. Die ou man is die toonbeeld van ellende. Sijn lijf is nou meer geboge en zijn hare is baing grijser geworde. In zijn beweginge is nie meer die gewone drukte, waarmee hij altijd gesels. Hij praat net soos in 'n droom. Hij sê, dat hij gevraag is deur 'n man, wat die naam van Lewis dra, om goud te berg in zijn huisie. Hij sê, dat hij die Lewis al lang geken het, maar nie anders dan als reisiger. Waar hij woon of waar hij is weet hij nie. Die aand is hij met hom saam gewees met 'n tram om 'n meneer te sien, wat daar van af weet, maar hij het nie met die persoon gepraat. Ook weet hij nie, welke tram en ook nie, wáár die man woon. Daar is in die eenvoudige taal van die ou man so veel opregtheid, dat die magistraat hom met aandag aanhoor. Hij kan sien, dat die man praat, sonder daar bij te bereken, alleen, omdat hij nie anders kan. Hij vraag naar Podawsky zijn besigheid en die dietektief vertel, dat die mense daar in die straat niks verkeerds van hom weet. Hij is 'n al te stille man en gaan nooit van zijn huis weg. Hij het nie vriende nie en is alleen Saterdag weg naar die kerk. Al-

maal wat hom ken, praat goed van hom en hulle wil nie glo nie, dat hij ooit iets met die polisie te doen kon hê.

Jan sijn vrou staan nog al die tijd daar en luister. Sij denk, dit is nou alles dadelik o'er, en wag net vir die magistraat om te praat. Dit duur dan ook nie meer so lang nie. Sij sien hoe hij al die papiere bijmekaar set en begin te praat. Eers kan sij nie mooi hoor nie, maar so nou en dan hoor sij haar man sijn naam. Dit is vir die magistraat duidelik, dat die ou man een werktuig is gewees van 'n paar skelms; hij geloof die storie en sê dat hij die ou man sal vrijlaat, maar waarskuw hom deur middel van die tolk, om nooit weer sulke geselskap te hou en vertel hom, dat als hij ooit weer daar kom, hij nie so sal losgelaat worde nie.

Die polies man vat ou Podawsky bij die arm en lei hom buitekant, waar hij eers blij staan nes 'n mal mens, tot hij ondervind, dat hij nou werkelijk vrij is en met langsame skrede stap hij huistoe.

Nog lang praat die magistraat en eindelijk val die vonnis: Ses maande straf vir Jan, van wie die hof die onskuld nie kan geloof nie. Jan hoor dit aan met 'n kalm gesig. Op die vraag of hij nog iets het te sê, antwoord hij nie. Die vrou is naar buite gegaan en val op die stoep in 'n flouwte, waaruit sij wakker geword is in die hospitaal en waar sij een week later uit begrawe is. Die kleintjie is in die huis vir onversorgde kinders.

Een paar weke later loop daar 'n ou'e man, met 'n paar ou onderbaatjes en broeke op sijn arm nabij die fort. Hij blij staan toen die lang rij van prisoniers hom voorbij stap. Toen roep hij met 'n bevende stem: Old kloos, en een van die manne in die lange rij kijk op en Jan en Podawsky herken mekaar.

INHOUD.

	pag.
DONKER JOHANNESBURG	5
'N VERGETE VOORTREKKER	20
ANNIE	31
EEN ZONDAGMORGEN OP HET MARKTPLEIN	39
SIEKTES	46
ARMOEDE	57
'N BOODSKAP	61
MARKT	68
Bij DE AFNEMER	75
WEGGESPOELD	81
GOUDHANDEL.	
PODAWSKY	86
JAN	93
DIE TRONK	100
